

Київський національний торговельно-економічний університет

Кафедра міжнародного, цивільного та комерційного права

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

**ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС ЮРИДИЧНИХ ОСІБ ПУБЛІЧНОГО
ПРАВА**

Студентки 2 курсу, 6м групи,
спеціальності 081 «Право»
спеціалізації

«Цивільне право та процес» _____ Свириденко Наталії Олександрівни

Науковий керівник

к.п.н., доц. _____ Можайкіна Олена Станіславівна

Гарант освітньої програми _____

д.ю.н. _____ Примак Володимир Дмитрович

Київ-2020

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

ВСТУП..... 4

РОЗДІЛ 1 ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПРАВОВОЇ ПРИРОДИ ЮРИДИЧНИХ ОСІБ ПУБЛІЧНОГО ПРАВА 7

1.1. Правова сутність юридичної особи..... 7

1.2. Особливості цивільно-правового статусу юридичних осіб публічного права..... 15

РОЗДІЛ 2 ЮРИДИЧНІ ОСОБИ ПУБЛІЧНОГО ПРАВА ЯК СУБ'ЄКТИ ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА 29

2.1. Порядок створення та припинення юридичних осіб публічного права 29

2.2. Організаційно-правові форми юридичних осіб публічного права 42

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ 50

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ 54

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

ГК – Господарський кодекс України

ДАК – державна акціонерна компанія

ДКП – державне комерційне підприємство

ДП – державне підприємство

ДУП – державне унітарне підприємство

ЄДР - Єдиний державний реєстр юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань

КзП – казенне підприємство

КП – комунальне підприємство

ПАТ – публічне акціонерне товариство

ЦК – Цивільний кодекс України

ЮОПП – юридичні особи публічного права

ЮОПрП – юридичні особи приватного права

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Юридичні особи є суб'єктами цивільного права та відіграють важливу роль у цивільному й господарському обороті. Деякі теоретичні моменти та аспекти визначення правової суті юридичних осіб, їх поділ на осіб публічного та приватного права були обґрунтовані в юридичній науці ще в радянські часи, та, на жаль, на сьогоднішній момент не пристосовані до ринкової економіки та вільних підприємницьких відносин.

Аналізуючи чинне законодавство, стає очевидним, що визначення місця ЮОПП як суб'єкта цивільних правовідносин залишається актуальним і до сьогодні, адже відсутній єдиний підхід щодо визначення ознак розмежування юридичних осіб приватного та публічного права, та визначення видів ЮОПП. На практиці це спричиняє проблеми при віднесенні тієї чи іншої особи до визначеної категорії юридичних осіб. Саме тому виникає необхідність у теоретичному доопрацюванні зазначених питань.

Проблематика цивільно-правового статусу ЮОПП неодноразово досліджувалася цивілістами, серед яких праці таких науковців як: В.І. Борисова [20], Т.В. Блащук [18], В.П. Грибанов [30], С.М. Грудницька [31], Н.Ф. Ільницька [39], Н.С. Кузнецова [48], І.М. Кучеренко [51], Т.О. Мацелик [55], І.Б. Маркевич [54], О.О. Первомайський [62], Є.О. Мічурін [57], Л.О.Волкова [23], Р.А. Майданик [53] та інших.

Проте, віддаючи належне теоретичній та практичній цінності попередніх наукових здобутків щодо цивільно-правового статусу юридичних осіб публічного права, існує досить багато невирішених питань.

Актуальність зазначених вище проблем, їх недостатнє вивчення і визначили вибір теми магістерського дослідження, зумовили його мету та завдання.

Метою дослідження є узагальнення теоретичних засад правової природи юридичних осіб публічного права, особливостей їх цивільно-правового статусу, а також розробка практичних рекомендацій щодо вдосконалення законодавства.

Для досягнення мети дослідження були поставлені такі *завдання*:

- визначити правову сутність юридичної особи;
- розглянути особливості цивільно-правового статусу юридичних осіб публічного права;
- проаналізувати порядок створення та припинення юридичних осіб публічного права;
- розглянути організаційно-правові форми юридичних осіб публічного права.

Об'єктом дослідження є відносини, що виникають у процесі визначення статусу юридичних осіб публічного права.

Предметом дослідження є цивільно-правовий статус юридичних осіб публічного права.

Методи дослідження. Методологічну основу дослідження становили дві групи методів: загальнонаукові (історичний, системний, аналіз та синтез) та спеціальні (формально-логічний, порівняльно-правовий). За допомогою формально-логічного та історичного методів досліджували процес становлення і розвитку вчення про юридичну особу, окремі види юридичних осіб. Аналіз і синтез використовували у дослідженні сучасного стану законодавства та розробленні пропозицій вдосконалення нормативно-правової бази.

В якості загальнонаукових методів використовувався діалектичний спосіб пізнання природи, суспільства, мислення, логіка якого вимагає розгляду предмета в його розвитку, русі, зміні, що дозволило проаналізувати категоріально-понятійний апарат, виявити сутність досліджуваного об'єкта. Його конкретизує і збагачує системний метод, доповнюючи вимоги повноти, всебічності, стабільності і динамічності, дозволяючи наповнити змістом правові конструкції, розкрити їх взаємозв'язок, визначити подальший розвиток. Широке застосування в роботі знайшли історичний, логічний, структурно-функціональний та інші методи пізнання.

Серед спеціальних методів слід назвати порівняльно-правовий і формально-юридичний. За допомогою порівняльно-правового методу досліджували законодавство та співставляли різні нормативно-правові акти.

Інформаційну базу роботи склали: зібрані, опрацьовані й узагальнені

особисто автором правові матеріали; законодавчі та нормативні акти, монографії та науково-аналітичні статті вітчизняних та зарубіжних науковців у галузі цивільного та господарського права, Інтернет – ресурси.

Наукова новизна дослідження полягає у комплексному дослідженні основних проблем при визначенні правового статусу юридичних осіб публічного права, порівняння нормативно правових актів щодо створення та діяльності окремих ЮОПП, встановлення неточностей та недоліків, і подекуди розбіжностей законодавства щодо віднесення тих чи інших юридичних осіб до ЮОПП. Наведені пропозиції щодо удосконалення законодавства щодо ЮОПП.

Окремі положення випускної кваліфікаційної роботи викладено у статті «Особливості цивільно-правового статусу юридичних осіб публічного права», що опублікована у збірнику наукових статей «Цивільне та комерційне право: виклики сьогодення». К.: Київ. нац. торг.-економ. ун-т. 2020.

Практичне значення одержаних результатів. Теоретичні рекомендації обґрунтовано для використання у практичній законодавчій діяльності. Практичну цінність мають пропозиції щодо розробки та впровадження нового законодавчого акту щодо створення, функціонування та припинення діяльності юридичних осіб публічного права.

Структура випускної кваліфікаційної роботи. Випускна кваліфікаційна робота складається зі вступу, двох розділів, висновків та пропозицій та списку використаних джерел. Список джерел складає 90 найменувань. Загальний обсяг роботи викладено на 61 сторінці комп'ютерного тексту.

РОЗДІЛ 1

ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПРАВОВОЇ ПРИРОДИ ЮРИДИЧНИХ ОСІБ ПУБЛІЧНОГО ПРАВА

1.1. Правова сутність юридичної особи

Інститут юридичної особи як сукупність правових норм, що здійснюють регулювання процесу виникнення, функціонування та припинення юридичних осіб, сформувався у західноєвропейському праві в другій половині XIX століття [43, с.17].

Першими спробами визначення юридичної особи близько до розуміння сучасності були часи Стародавнього Риму. Юристи того часу створили юридичну особу як форму юридичного мислення і правового життя за рахунок суворої логіки, шляхом надання сили емпірії (фактам, що склалися), тобто за рахунок втрати певною мірою правом своєї раціональності. Юристи вважали, що будь-які союзні утворення повинні характеризуватися елементами цивільної правоздатності, майном *universitas* (єдиний термін був відсутній, тому застосовували такі терміни, як «*corpus*» і «*collegium*») вважалось майно, що належало особливій особі, а не окремим членам. Однак ідея юридичної особи не стала популярною у римських юристів, й іншого виду осіб як суб'єктів приватного права, поряд із фізичними особами, римська науково-юридична систематика взагалі не знала [21, с. 118].

Юридична особа як правова категорія є явищем, яке сформоване та сприйняте законодавством. Так, у ст. 80 ЦК України зазначено, що юридична особа представляє собою організацію, яка створена та зареєстрована у відповідності до законодавчої бази, яка наділена цивільною правоздатністю з дієздатністю та може виконувати роль позивача та відповідача у суді [3].

Ми вважаємо, що розглянуте вище визначення не можна вважати таким, що в ідеалі розкриває всі аспекти юридичної особи. Отже, не можна однозначно погодитись з розумінням доволі складної проблеми у теоретичній юриспруденції

– поняття та значення юридичної особи, тому що перелік ознак, наведених у ЦК України створює тільки основу для нормативно-правового регулювання цивільного статусу юридичних осіб.

Т.Я. Хабрієва дає своє визначення поняттю «юридична особа». З точки зору автора – це визнане державою в цій якості правове утворення, що має різні організаційно-правові форми і структури управління, бере участь в цивільно-правових і (або) публічно-правових відносинах, володіє майном на праві власності, користування чи іншій підставі, має права і обов'язки та несе відповідальність за свої рішення і дії [85, с. 114].

В. Кочин зауважує, що правова суть юридичної особи представляє собою правову особистість, що створена синтетичним шляхом: виділяється визначена частина правових якостей, властивостей, інших елементів правової особистості людини (що не пов'язана з її приватним, «фізичним» існуванням) та вони об'єднуються у новій формі (в межах правових форм) задля більш повної реалізації соціально-правових інтересів [46, с. 43].

Також В. Кочин виділив основні аспекти правової суті юридичних осіб:

1) Юридичні особи є учасниками цивільних відносин, яких наділяють юридичною особистістю, представляє собою наділення їх цивільною правосуб'єктністю;

2) Конструкція юридичних осіб забезпечує виокремлення окремих суб'єктів правовідносин, тому повинна застосовуватись як на рівні загально - теоретичних досліджень, так в окремих галузях права, в результаті чого повинна виникнути галузева правосуб'єктність;

3) Правова сутність юридичних осіб представляє собою закріплену в законодавчому порядку конструкцію існування соціальних організацій, які формуються в результаті процесів соціально-економічного формування у державі, та наділяються можливостями від свого імені виступати в ролі учасника правовідносин [46, с. 43].

У ч.2 ст. 81 ЦК України зазначено положення, що стосується поділу юридичних осіб в залежності від порядку їх створення. Кодексом наголошено, що

юридичні особи за вказаним критерієм поділені на юридичних осіб приватного права та ЮОПП [3].

Критерії виділення в системі юридичних осіб ЮОПП - питання досить дискусійне. Наявні в літературі точки зору численні і різноманітні. Деякі автори пропонують виробити базовий, основний критерій для того, щоб чітко виділити ЮОПП, інші ґрунтуються на сукупності специфічних ознак зазначених юридичних осіб.

О.А.Солей зазначила, що в якості основних критеріїв ЮОПП в доктрині, зокрема, обґрунтовуються: поділ системи права на приватне і публічне, яке є вихідним пунктом для поділу юридичних осіб на приватні та публічні; інтегрованість юридичної особи в систему публічного управління; спосіб утворення (критерій походження); наявність публічно-владних повноважень; форма власності, на основі якої створено юридичну особу тощо [78, с. 343].

Зауважимо при цьому, що, по-перше, вибір того чи іншого критерію може в значній мірі змінити підхід до віднесення однієї і тієї ж юридичної особи до категорії публічних; по-друге, сам критерій може різко відрізнитися за змістом в інтерпретації різних авторів.

Вивчаючи зазначене питання, В. Д. Примаков поставив під сумнів легальний критерій поділу юридичних осіб у ЦК, та доволі критично оцінив використання вказаного критерію [67, с. 45].

Н.С. Кузнецова в свою чергу, висловила зовсім іншу позицію. Вона погоджувалася з поділом юридичних осіб в залежності від порядку створення, однак авторка вбачає необхідність виділення ще декількох позицій поділу [49, с. 175].

У своїй праці О.О. Первомайський наголошує на тому, що не важливо на основі якого акту створена юридична особа, акт публічної влади чи акт приватного волевиявлення, а важливим є момент приватних чи публічних функцій, що виконує зазначена особа, а також інтереси, які особою задовольняються (знову ж таки приватні чи публічні) [62, с. 52].

Ми погоджуємось з думкою Н.С. Кузнецової та вважаємо, що поділ

юридичних осіб в залежності від порядку створення має місце бути, однак необхідно виділити ще критерії, наприклад, як пропонує О.О. Первомайський - за інтересами створення: інтереси держави, інтереси територіальних громад тощо. Також ми вважаємо актуальним критерії, які запропоновано С.М. Грудницькою – у відповідності до особливостей правового статусу юридичних осіб.

Отже, можна зробити висновок, що не зважаючи на норми, що зафіксовані у ЦК України, виникають дискусійні питання у галузі цивільного права, які науковці пропонують досконаліше вивчити та внести відповідні зміни у законодавчі акти.

Розглянемо визначення дефініції «ЮОПП».

Т.Я. Хабрієва на основі визначення поняття «юридична особа» сформулювала поняття ЮОПП. Під ним авторка розуміє створене або визнане державою в цій якості некомерційне утворення, що має різні організаційно-правові форми, яке бере участь в соціально значущих цілях в публічно-правових відносинах за допомогою застосування владних повноважень і приймає у встановлених законом випадках участь в цивільно-правових відносинах, володіє майном на праві власності, користування чи іншій підставі, має права і обов'язки та несе відповідальність за свої дії в особливому і (або) додатковому до громадянської відповідальності порядку [85, с. 114].

Воронюк О.В. враховуючи критерії поділу юридичних осіб публічного та приватного права, визначив що ЮОПП – це суб'єкт права, який на основі адміністративно-правового акту створений, дозволений державою або має особливий статус, і діяльність якого має загально соціальне значення [25, с. 134].

Н.С.Кузнецова в своїх працях зауважує, що ЮОПП – це такі юридичні особи, яких створюють у відповідності до законів або адміністративних актів та є носіями завдань публічного характеру. Їх організацію регулюють приписами законів публічних інтересів, і ними виконуються функції публічного характеру. В основі їх створення лежить розпорядчий спосіб, який притаманний державним органам та органам місцевого самоврядування [49, с.168].

Є.О.Мічурін визначив, що ЮОПП – це особа, створення якої не залежить від

волі приватної особи, та яка основну діяльність, як правило, спрямовує на те, щоб здійснити спеціальні функції (адміністративні, управлінські), це прямо не передбачено її участю у цивільному обігу [57, с.343].

Отже, державу визначено генеральним сувереном, який делегує особі свої повноваження у певній сфері своїх функцій для здійснення їх задля забезпечення прав та законних інтересів фізичних осіб, охорони суверенітету на професійній основі на основі чітко визначеної законом компетенції.

На наш погляд, ЮОПП є юридичні особи, діяльність яких визначається правовими нормами та пов'язана з публічною владою, наділені публічною правосуб'єктністю, приватно - правова правосуб'єктність обмежена відповідними цілями створення.

О.О. Ястребов зазначає, що ЮОПП як різновид загально-правової категорії юридичної особи має наступні ознаки: організаційна єдність, що виражається в певній внутрішній структурі, єдності волі і мети; правосуб'єктність організації, що наділяється ЮОПП; персоніфікація організації нормами публічного права, наявність у неї власних ідентифікуючих ознак (найменування, організаційно-правова форма тощо) і підпорядкування у організаційному і функціональному плані режиму публічного права; особливе цільове призначення: реалізація не просто загальних, а громадських, публічних інтересів; особливий порядок створення, який визначається нормами публічного права;

– інтегрованість в систему публічного управління [90, с. 37].

Р.Майданик до ознак ЮОПП відносить порядок створення і мету діяльності юридичної особи, яка полягає в реалізації публічних інтересів (завдань, функцій) держави чи територіальної громади, які покладаються на них Конституцією України та законодавчими актами [53, с.58].

Такої ж думки притримується і В.І. Борисова. В своїх працях вона визначає ЮОПП через мету їх діяльності як публічно-правові утворення (органи державної влади, органи місцевого самоврядування, державні підприємства, установи, організації, комунальні підприємства тощо), що метою яких є реалізація державних інтересів, тобто такі, яких визнає держава і забезпечують правом

інтереси соціальної спільноти, задоволення яких представляє неодмінну умову і гарантію її існування і розвитку [20, с.92].

Характер юридичної особи доцільно визначати за допомогою виявлення комплексу ознак, що відображають його специфіку.

На нашу думку, С.М. Грудницькою, аналізуючи доктрини та практики країн континентального права, найбільш системно виокремлено такі ознаки ЮОПП:

1) ЮОПП є носіями прав та обов'язків публічного характеру, вони реалізують не спільні, а суспільні інтереси. Тобто мова йде про реалізацію суспільних інтересів. То ж є необхідність чіткого розуміння що може відноситися до суспільних інтересів. В першу чергу, це інтереси, спрямовані на досягнення благородних цілей, відповідних загальним уявленням моральності, моралі, справедливості;

2) Реалізація функцій публічного характеру (на постійній основі) є метою діяльності. Головною умовою об'єктивного визначення функцій ЮОПП, під якими ми розуміємо головні напрями діяльності означених осіб, є додержання умови предметності. Предметність у даному випадку означає, що функції пов'язані з певними, об'єктивно існуючими, явищами, предметами, що виступають відображенням матеріального світу, засвоєного діяльністю людини, зокрема і органів держави та місцевого самоврядування взагалі. Тобто основою створення ЮОПП було виконання заздалегідь визначених функцій;

3) Порядок створення ЮОПП встановлюють норми публічного права. Суть даної ознаки полягає у тому, що ЮОПП виникає шляхом визнання існуючого явища або у розпорядчому порядку;

4) Наявність уповноваження з боку держави на те, щоб здійснити елементи державного управління, інтегрованість в системі державного управління. ЮОПП створюються на підставі розпорядчого акту органу державної влади або органу місцевого самоврядування та відповідно знаходяться у відносинах контролю-підпорядкування з органом, який їх створив.

До таких юридичних осіб відносяться органи державної влади, інші суб'єкти владних повноважень, що є носіями публічних функцій та знаходяться з

відповідними органами державної влади, органами влади Автономної Республіки Крим або органами місцевого самоврядування у відносинах влади-підпорядкування.

Як публічно-правові утворення ЮОПП мають на меті державні інтереси, тобто встановлені державою і забезпечені правом інтереси соціальної спільноти, задоволення яких слугує обов'язковою умовою і гарантією їхнього існування і розвитку;

5) Вторинність характеру цивільної правосуб'єктності у порівнянні з публічною. Правосуб'єктність юридичної особи має, перш за все, цивільно-правовий характер, оскільки вона створюється, функціонує та припиняє свою діяльність відповідно до норм цивільного права. Щодо правосуб'єктності ЮОПП, то вона може бути реалізована через створені нею органи, які мають діяти в її інтересах відповідно до закону, інших нормативних актів та установчих документів. Органи створені публічною юридичною особою в ході своєї діяльності виражають її волю, тому саме через ці органи та з їх допомогою юридична особа набуває цивільних прав і цивільних обов'язків.

6) Відповідальність ЮОПП у своєму підґрунті має не приватно - правовий, а публічно-правовий характер. Оскільки зазначені юридичні особи є особами публічного права, які створені заради реалізації функцій публічного характеру, є носіями прав і обов'язків також публічного характеру, то відповідальність має бути лише публічного характеру. За публічні дії – відповідальність публічного характеру;

7) ЮОПП знаходяться під управлінням центрального чи місцевого органу виконавчої влади. У п. 6 ч.2 ст.9 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань» вказується, що в ЄДР серед інформації щодо юридичних осіб, є дані про центральний чи місцевий орган виконавчої влади, до сфери управління якого належить юридична особа публічного права або який здійснює функції з управління корпоративними правами держави у відповідній юридичній особі [31, с.43].

Загалом погоджується з такою системою ознак ЮОПП І.Б. Маркевич, додаючи лише про наявність спеціального правового режиму майна. Мається на увазі довірчу власність як основу майнової складової таких осіб, відкидаючи речові права оперативного управління та господарського відання [54, с.163].

Н.С. Кузнєцова в свою чергу, враховуючи дані ознаки, виокремила важливі, на її погляд, особливості категорії «юридична особа публічного права», а саме:

По-перше, цим суб'єктам надана можливість самостійної й повноцінної участі в цивільних правовідносинах, що дозволяє забезпечити їхні потреби у зв'язку зі здійсненням публічних функцій (укладання договорів, користування майном та ін.).

По-друге, така класифікація дозволяє підвищити увагу учасників цивільного обороту до таких суб'єктів, оскільки їх створення, повноваження посадових осіб і органів, порядок припинення діяльності регулюється не ЦК, а спеціальними законодавчими актами.

По-третє, правоздатність юридичних осіб публічного права носить винятково спеціальний характер [48, с. 165].

Таким чином, у всіх наведених формулюваннях прослідковуються спільні ознаки для визначення поняття ЮОПП, а саме: це юридична особа, що створена розпорядчим актом державного органу або органу місцевого самоврядування для того, щоб задовольнити суспільні потреби, які визначаються державою чи територіальними громадами для того, щоб реалізувати і захистити публічні інтереси.

На думку Л.О. Волкової, обов'язок ЮОПП діяти на підставі та в межах повноважень, що передбачаються Конституцією України та законами України, є суттєвою ознакою, що впливає на статус ЮОПП, оскільки вказує на принципово інший алгоритм їхньої діяльності не лише в публічній сфері, а і в рамках цивільного обігу [24, с. 33].

Здійснивши аналіз правової літератури та законодавчих актів, можемо зазначити основні відмінності між ЮОПП та ЮОПрП:

– Підставою виникнення юридичних осіб приватного права є приватна

автономія засновників. Навпаки, підставою виникнення ЮОПП є правові акти державних органів і розпорядчий порядок;

– Правоздатність юридичних осіб приватного права, як правило, загальна, а ЮОПП - завжди спеціальна;

– ЮОПрП являються суб'єктами основних прав і свобод, передбачених Конституцією, а для ЮОПП така можливість не передбачена;

– Якщо здійснення певних видів діяльності для ЮОПрП є правом, то здійснення окремих видів діяльності ЮОПП може являти собою обов'язок;

– В деяких випадках ЮОПП наділені правами видання нормативних актів, що для юридичних осіб приватного права виключено;

– В якості однієї з особливостей ЮОПП визнається особливе правове становище майна даних осіб. Майно знаходиться у державній власності і його передають юридичній особі в користування для проведення передбаченої законодавством або установчими актами діяльності [87, с.26].

Отже, ЮОПП є юридичні особи, діяльність яких визначається правовими нормами та пов'язана з публічною владою, наділені публічною правосуб'єктністю, приватно - правова правосуб'єктність обмежена відповідними цілями створення. Спільними ознаками для визначення поняття ЮОПП є те, що юридична особа, яку створили за допомогою розпорядчих актів державних органів або органів місцевого самоврядування саме для того, щоб задовольнити суспільні потреби, визначені державою чи територіальними громадами та для того, щоб реалізувати і захищати публічні інтереси.

1.2. Особливості цивільно-правового статусу юридичних осіб публічного права

Категорія, яка надає характеристику кожному суб'єкту та можливість його вступу в ті чи інші правовідносини є правовим статусом.

Першою спробою визначення категорії «правовий статус юридичних осіб»,

як зазначають вчені, визначена середина XIII століття, епоха феодалізму [21, с. 118].

Б.М.Дронів зазначає, що термін «статус» у перекладі з латини означає становище, стан будь-кого. Перші згадки про статус можна зустріти ще у працях науковців давнього Риму. За допомогою цього терміну римськими юристами сформулювались категорії, якими відображались окремі аспекти правового становища людей: стан свободи – status libertatus, стан громадянства – status civitatus, сімейний стан – status familiae [34, с. 114].

Категорія «правовий статус» охопила різні аспекти правового становища суб'єкта права у системі соціальних зв'язків, а його змістовне наповнення визначається приватно - правовою або публічно-правовою природою суспільних відносин, що врегульовані правом [34, с. 155].

Л.О.Волкова акцентує увагу на тому, що досліджувана категорія є універсальною, багатоаспектною та комплексною, має чітку стабільну структуру, встановлює характер та принципи взаємодії суб'єктів суспільних відносин між собою, а також шляхом визначення прав, обов'язків та гарантій їх реалізації визначає місце суб'єкта в системі правовідносин [23, с. 45].

Розглянемо основні елементи, що утворюють правовий статус ЮОПП.

1. Права й обов'язки. Потрібно зауважити, що у ЮОПП, права й обов'язки слід аналізувати як єдиний елемент, адже такі суб'єкти мають право та одночасно зобов'язані діяти певним чином. Науковець П.І. Люблінський наголосив на тому, що у приватному праві, якому характерне розмежування інтересів, права й обов'язки протиставляють один одному більш різко, ніж у публічному праві, що орієнтується на «загальне благо» [22, с. 55].

Обсяг і межі прав та обов'язків визначаються тим інтересом, який особи покликані захищати – суспільним чи особово-корпоративним. У цьому й полягає відмінність публічного права від приватного. Тобто, ЮОПП створюються для досягнення публічного інтересу, який є основою публічного права та публічної влади.

В цілому публічні інтереси у цивільному праві – це не опосередковані

правовими нормами та які не суперечать загальним засадам цивільного законодавства, прагнення суб'єкта (суб'єктів) цивільного права задовольнити соціально-економічні потреби, які реалізуються у цивільних правовідносинах та (або) підлягають цивільно-правовому захисту. Публічні інтереси повинні відповідати потребам держави, групи та окремих осіб, реалізація яких здійснюється у нормативних, допустимих у державній діяльності, формах [15, с. 371].

Інтерес покладений в основу діяльності ЮОПП є тим критерієм, що зумовлює її сутність, визначає її правовий статус [59, с. 92].

2. Гарантії реалізації прав та обов'язків. Гарантіями є сукупність заходів юридичного, матеріально-фінансового, організаційного, морально - психологічного характеру, які створюють сприятливі умови для реалізації завдань і функцій посадовими особами. Таке визначення «гарантій» пропонується у юридичній літературі. Гарантіями реалізації завдань ЮОПП вважають особливий майновий режим, передбачений нормативно-правовими актами, відповідно цілям і завданням компетенцію посадових осіб, порядок управління тощо [22, с. 55].

Конституція України визначає основи правового статусу певних ЮОПП (як приклад органи місцевого самоврядування), подальше більш детальне закріплення правового статусу здійснюється в законах та нормативних актах.

При проведенні узагальнення поглядів сучасних українських фахівців з муніципального права на проблему гарантій місцевого самоврядування Н.В. Мішиною визначено, що гарантії місцевого самоврядування – це умови та заходи, що здійснюють можливість реалізації та захисту місцевого самоврядування [58, с. 85]. Виокремлено конституційні норми, відповідно до яких у державі визнається і гарантується місцеве самоврядування; наявність у територіальних громад власних статутів та символіки; можливість добровільного об'єднання територіальних громад; наділення органів місцевого самоврядування власною компетенцією; здатність органів місцевого самоврядування створювати асоціації органів місцевого самоврядування та їх об'єднання тощо [58, с. 83].

3. Правосуб'єктність. В.Л.Костюк в своїх працях вказував, що

правосуб'єктність є визначальна та інтегративна властивість суб'єктів права, що надає можливість рахувати їх саме такими та ставати суб'єктами правовідносин [44, с.18].

Ми вважаємо, що вченим найбільш ґрунтовно визначено поняття «правосуб'єктність» – це передбачена нормою права можливість суб'єкта мати права та обов'язки, а у ситуаціях, які передбачені законодавством повноваження, самотійно, а в деяких ситуаціях – через представників, їх здійснювати та/або реалізувати (набувати, виконувати), нести юридичну відповідальність за невиконання чи неналежне виконання своїх обов'язків в порядку визначеному законом [54, с.18].

І хоча зазначений термін відсутній у цивільному законодавстві та безпосередньо в ЦК України, його досить часто використовують у доктрині цивільного права та науковій літературі оскільки він є узагальненим поняттям, що відображає наявність в учасника суспільних відносин певних юридичних властивостей бути суб'єктом права.

На думку багатьох науковців, в тому числі Л.О. Волкової, категорія «правосуб'єктність» має усі передумови для включення її в ЦК України, оскільки саме вона здатна повною мірою виражати особливості правового становища суб'єкта цивільного права. Тому, існує необхідність закріпити поняття правосуб'єктності юридичних осіб у ЦК України та визначити різницю між правосуб'єктністю ЮОПП та приватного права в загальному, і конкретизувати ці поняття у нормах спеціального законодавства [23, с.97].

На даний час у цивільному законодавстві юридичну особу представлено як суб'єкт права, що володіє цивільною правоздатністю (ст. 91 ЦК України) та цивільною дієздатністю (ст. 92 ЦК України). Виходячи з цього юридична особа - правосуб'єктна у цивільних відносинах, у випадку коли в неї створені можливості щодо володіння цивільними правами та обов'язками у правовідносинах та є здатність реалізовувати їх власними діями на постійній основі [38, с.43].

Надати юридичній особі універсальну правоздатність представляє собою наслідок розвитку ринкових відносин. Цивільну правоздатність юридичної особи

визначають засновницькі, статутні документи.

Набуття цивільної правоздатності для ЮОПП відбувається за загальними правилами, згідно Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань» від 15.05.2003 № 755-IV.

Так, цивільна правоздатність ЮОПП з'являється з моменту її реєстрації в державних органах, що уповноваженні здійснювати реєстраційні дії. Проте, при подачі документації для отримання реєстрації ЮОПП існують деякі особливості, зокрема, ЮОПП повинні пред'явити рішення про створення, яке має вигляд розпорядчого акта Президента України, органу державної влади, органу місцевого самоврядування.

Припинити діяльність ЮОПП можна з часу реєстрації в державних органах, припинити юридичну особу можна також при отриманні рішення власників чи уповноважених ними органів або ж на цю дію впливає рішення суду.

Крім того, правоздатність в її загальноприйнятому розумінні не завжди може застосовуватися до ЮОПП, адже вони наділяються спеціальною правоздатністю, тобто прослідковується наділення цих осіб окремими правами та обов'язками, які безпосередньо будуть відповідати поставленим цілям та завданням їх діяльності. Тому, на думку Л.О. Волкової для таких осіб необхідно визначити спеціальну правоздатність, межі якої встановлюватимуться актом про створення даної ЮОПП [23, с.97].

ЮОПП визнають самостійними суб'єктами цивільного права, тобто вступають у цивільні правовідносини від власного імені, але в інтересах держави або територіальної громади. Саме тому, на думку Н.Гнат, держава може діяти через систему створених нею юридичних осіб, яким делеговано виконання визначених законом завдань [28, с.193]. А отже, ЮОПП можуть мати лише ті права та обов'язки, котрі надані їм законодавством, іншими нормативно-правовими актами та документами установчого характеру.

Крім того, відповідними документами установчого характеру можуть бути передбачені можливості ЮОПП щодо здійснення підприємницької діяльності, проте це не передбачає, що їх правоздатність має загальний (універсальний)

характер, тому що, відповідна діяльність повинна, обов'язково, співпадати з метою створення таких юридичних осіб, а прибуток отриманий в ході діяльності має бути спрямований виключно для розвитку і функціонування зазначених підприємств і його не можна розподілити між засновниками.

З нашої точки зору, внаслідок впровадження різних видів підприємницької діяльності відповідними організаціями виникає момент «змішаної» правоздатності, яка відрізняється від спеціальної, бо юридична особа наділяється додатковими спеціальними правами та обов'язками, але вона не схожа і на загальну, бо існують обмеження певними рамками.

Окрім того, неодноразово вказувалося на наявність у ЮОПП особливого правового режиму майна.

В своїх працях Т.В. Блашук наполягає на тому, що ЮОПП є суб'єктами відносин власності на землю, на житло, на сукупність підприємств як цілісний майновий комплекс, інше майно та майнові права. Разом з тим право таких осіб на майно є похідним від права власника (держави чи територіальної громади) [18, с.55].

Формування майна ЮОПП відбувається за рахунок грошових та матеріальних внесків засновників (власників), тобто держави (територіальної громади), а також доходи отримані як капітальних інвестицій і дотації з державного та місцевих бюджетів, кредити банків та інші джерела, які по закону мають право бути використані. Під майновим станом ЮОПП визнають сукупність належних їм майнових прав та майнових обов'язків, що відображаються у їх господарській діяльності. Зміну правового режиму майна ЮОПП здійснюють за умови згоди власника майна – держави (територіальної громади).

Потрібно акцентувати увагу на тому, що у ЦК України можна знайти також інші немайнові права юридичних осіб. Так, ст. 94 ЦК України встановлює, що юридичні особи мають право на недоторкання до їх ділової репутації, на таємницю кореспонденції, на інформацію та інші особисті немайнові права, які їм належать [3].

Проте, ГКУ встановлює інші обов'язки ЮОПП, а саме: подавати інформацію стосовно власної діяльності, статутної документації, фінансової та інших видів звітності, договірної документації державного та комунального підприємства на створених веб-сторінках (веб-сайтах) або на офіційних веб-сайтах суб'єктів управління об'єктами державної (комунальної) власності.

Окрім зазначеного, Законом України «Про доступ до публічної інформації» від 13.01.2011 № 2939-VI передбачено, що до публічної відносять всю інформацію, якою володіють державні органи чи органи місцевого самоврядування (документ, лист, фотографія, наказ, розпорядження чи рішення), окрім тих, що містять конфіденційні дані та державну таємницю.

Наступним елементом правосуб'єктності ЮОПП, який повинен бути досліджений в обов'язковому порядку, є їх цивільна дієздатність, яка як і правоздатність, юридичною особою набувається лише з моменту реєстрації. Дієздатністю юридичних осіб вважаються можливості набуття для них цивільних прав, взяття на себе цивільних обов'язків та понесення відповідальності.

Юридичною особою набуваються цивільні права та обов'язки і здійснюються вони через свої органи, які діють у відповідності до засновницьких документів та законодавства. Обсяги дієздатності ЮОПП є спеціальними і залежать від мети й завдань, для реалізації яких вони створені та які закріплюються в їх засновницьких документах.

Необхідно зазначити, що дієздатність представляє собою сукупність двох основних елементів:

- 1) здатність вчиняти правомірні дії;
- 2) здатність нести цивільно-правову відповідальність.

Таким чином, перший елемент можна розділити на здатність до вчинення правочинів, а другий – на здатність до договірної та позадоговірної відповідальності.

Здатністю до вчинення правомірних дій наділяються органи або окремі особи (директора), які на основі закону або установчої документації можуть вести справи юридичної особи і звітувати від її імені.

Однак представники юридичної особи, або інші суб'єкти, які можуть її представляти, повинні бути добросовісними і розумними, намагатися забезпечити за допомогою усіх можливостей охорону інтересів юридичної особи, яку вони представляють в межах отриманих повноважень. Межу повноважень визначають згідно законодавства або установчою документацією.

До законодавчих обмежень можна віднести те, що п.16 ч.4 ст.42 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21.05.1997 № 280/97-ВР надано право сільському, селищному, міському голові укладати від імені територіальної громади, ради та її виконавчого комітету договори відповідно до законодавства, проте дане право обмежене п.43 ч.1 ст. 26 Закону України «Про місцеве самоврядування» згідно якої до виключної компетенції сільських, селищних, міських рад належить розгляд на пленарних засіданнях питання щодо затвердження договорів, укладених сільським, селищним, міським головою від імені ради, з питань, віднесених до її виключної компетенції [7]

Таким чином, сільський, селищний, міський голова не може одноосібно укладати договори щодо питань віднесених до виключної компетенції ради (наприклад договір оренди землі).

До обмежень передбачених установчими документами можна віднести можливість директора укладати договірні зобов'язання та інші правочини в межах зазначеної у статуті суми або після погодження відповідних видатків з органом управління.

Проте, у зобов'язальних відносинах ЮОПП можна розглядати в якості самостійних суб'єктів, права й обов'язки яких безпосередньо виникають з договору або закону.

Для прикладу, при укладенні цивільно-правового договору між юридичними особами приватного та публічного права жоден із зазначених не має владного становища, адже всі умови договору погоджуються сторонами в добровільному порядку шляхом переговорів. Якщо ж існує неузгодженість з деякими умовами кожна зі сторін має право відмовитись від укладання договору або звернутися до суду для врегулювання спору.

Таким чином, правосуб'єктність ЮОПП визначається виключно нормативно-правовими актами, а отже діяти вони зобов'язані не виходячи за межі спеціально визначених для них державою або ж територіальною громадою правил здійснення своєї діяльності.

4. Юридична відповідальність. Як влучно зазначають вчені, без зазначеного елементу правовий регулятор не в змозі виконувати свої функції.

Л.Е. Котковський у дисертації визначає юридичну відповідальність як складне багатозначне явище, що являє собою:

а) міжгалузевий інститут права (складається з однорідних відокремлених суспільних відносин, загальних структурних елементів (нормативний, поведінковий, оцінний), підінститутів (позитивна, негативна відповідальність), субінститутів (правомірна поведінка, правопорушення, зловживання правом тощо), усередині системний розподіл яких залежить від рівнів і критеріїв узагальнення);

б) ознака (властивість) суб'єкта права (особа здійснює суб'єктивні права своєї волею і у своєму інтересі добросовісно, розумно, справедливо, чесно, дбайливо, обережно) [45, с. 14].

Досить часто в науковій літературі стверджують, що однією з ознак, що характеризує юридичну особу як учасника цивільних правовідносин є покладення цивільної відповідальності на державу, АР Крим, органи місцевого самоврядування за юридичних осіб публічного права.

Так, на думку І.М. Кучеренко така відповідальність виникає у разі: по-перше, деліктної відповідальності за здійснення ними публічних функцій, по-друге, субсидіарної відповідальності зазначених утворень у випадках, коли юридичні особи є учасниками цивільних правовідносин, за борги юридичних осіб публічного права, що унеможлиблює визнання цих юридичних осіб банкрутами, враховуючи необхідність реалізації ними публічних функцій [51, с.13-14].

В.В. Романова вважаючи державу ЮОПП, виділяє юридичну відповідальність держави. Так, авторка зазначає, що юридична відповідальність держави - це юридичний обов'язок держави, її органів і (або) посадових осіб

(носіїв державної влади) дотримуватися, виконувати, використовувати і застосовувати приписи національних і міжнародно-правових норм, що реалізується в їх правомірній діяльності, а в разі вчинення правопорушення обов'язок відновити порушені права, відшкодувати завдані збитки і зазнати правових обмежень, передбачених санкціями порушеної норми [72, с. 29].

А.М. Каленчук розглядаючи цивільно-правову відповідальність держави у сфері нормотворчої діяльності виокремив такі особливості: вона є не договірною відповідальністю; держава в таких відносинах фактично гарантує відшкодування такої шкоди сама до себе, що не завжди є результативним; до кола потенційних заподіювачів шкоди у сфері нормотворчої діяльності держави можна віднести Верховну Раду України, Кабінет Міністрів України, міністерства та інші органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, які наділені компетенцією щодо видання нормативно-правових актів; у цьому випадку потрібно говорити не стільки про протиправність, скільки про незаконність рішень, дій або без діяння відповідних органів [41, с. 52].

Тож, юридична відповідальність держави може реалізовуватися, по-перше, як позитивна - у формі дотримання, виконання, використання і застосування правових норм, що знаходить своє вираження в його правомірній діяльності або правомірній поведінці посадових осіб; по-друге, як негативна - у формі несення самою державою несприятливих наслідків, передбачених санкцією порушеної норми, у вигляді відновлення прав громадян, юридичних осіб, інших держав, а також відшкодування заподіяної їм шкоди [72, с. 30].

Слід зазначити, що ЦК України не встановлено будь-яких особливостей відповідальності ЮОПП за невиконання або неналежне виконання цивільно-правових зобов'язань. Так, відповідно ст. 82 ЦК України зазначено, що на юридичних осіб публічного права у цивільних правовідносинах поширюється дія цього Кодексу, якщо інше не встановлено законом [3].

Дану норму частково уточнено в ст. 176 ЦК України, якою встановлено, що ні держава, ні територіальні громади не відповідають за зобов'язаннями створених ними юридичних осіб, а юридичні особи, створені державою, територіальними

громадами, не відповідають за зобов'язаннями відповідно держави, територіальних громад.

Викладене свідчить про те, що до ЮОПП застосовується характерний для ЮОПрП принцип «засновник (учасник) юридичної особи не несе відповідальності за зобов'язаннями створеної ним юридичної особи і навпаки» [74,с.125]

Проте, до винятків із цього правила можна віднести відшкодування шкоди органом державної влади чи посадовою особою у випадках передбачених статтями 1173-1176 ЦК України [3], повна субсидіарна відповідальність держави в особі органу, до сфери управління якого входить казенне підприємство, за зобов'язаннями казенного підприємства у разі недостатності коштів що перебувають у його розпорядженні (ч.7 ст. 77 ГК України) [2].

Особливістю визначених виняткових правил є правовий режим майна ЮОПП. На думку О.О. Первомайського, звернення стягнення на майно будь-якої юридичної особи публічного права можна розглядати як звернення стягнення на майно самої держави чи певної територіальної громади, оскільки саме вони залишаються власниками майна, переданого органу державної влади чи органу місцевого самоврядування тощо [61, с. 50–51].

В. Примак із цього приводу припускає, що ключовим елементом цивільно-правового статусу юридичних осіб публічного права є не загалом відповідальність за їхні дії з боку засновників, а виключно субсидіарна відповідальність суб'єктів публічного права за власними зобов'язаннями створених ними правосуб'єктних організацій [68, с. 387].

Загальні положення щодо субсидіарної відповідальності передбачено в ст. 619 ЦК України, відповідно до якої, якщо основний боржник відмовився задовольнити вимогу кредитора або кредитор не одержав від нього в розумний строк відповіді на пред'явлену вимогу, кредитор може пред'явити вимогу в повному обсязі до особи, яка несе субсидіарну відповідальність [3]

К. Левандовські характеризує субсидіарну відповідальність як вид цивільно-правової відповідальності, яка настає у випадках невиконання або неналежного

виконання зобов'язань основним боржником внаслідок його відмови, відсутності або недостатності у нього для цього майна та при якій обов'язок щодо виконання такого зобов'язання (повністю або у певній частині) покладається на субсидіарного (додаткового) боржника [52, с. 40].

Враховуючи спільність природи комунальної та державної власності як власності публічної для вирішення питань субсидіарної відповідальності, важливо враховувати практику Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ), який неодноразово визнавав державу відповідальною за борги підприємств незалежно від їх формальної класифікації у внутрішньодержавному праві, тобто внутрішньодержавний правовий статус підприємства як самостійної юридичної особи сам по собі не звільняє державу від відповідальності за борги підприємств у межах Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод. Крім того, ЄСПЛ висловив позицію і щодо субсидіарної відповідальності муніципального органу (органу місцевого самоврядування) за зобов'язаннями муніципального підприємства [17, с.13]. Так, у пункті 62 рішення у справі «Єршова проти Російської Федерації» ЄСПЛ зазначив, що, враховуючи публічний характер діяльності підприємства, істотний ступінь контролю за його майном з боку муніципальних органів влади і рішень останніх, які мали наслідком передачу майна і подальшу ліквідацію підприємства, ЄСПЛ дійшов висновку про те, що підприємство не було наділене достатньою організаційною та управлінською незалежністю від муніципальних органів влади. Отже, незалежно від статусу підприємства як самостійної юридичної особи, муніципальна влада і відповідно держава мають бути в межах Конвенції визнані відповідальними за діяльність і бездіяльність підприємства [14, с.21].

Зазначена практика ЄСПЛ була покладена в основу постанови Великої Палати Верховного Суду від 04.09.2018 р. у справі № 5023/4388/12. Верховний Суд визнав правомірним покладення на міськраду субсидіарної відповідальності по боргах некомерційного комунального підприємства і зазначив, що здійснення господарської діяльності таким підприємством без мети одержання прибутку, на основі матеріальної бази, яка не є його власністю та не включається до

ліквідаційної маси в разі банкрутства такого підприємства, зумовлює для законодавця необхідність регулювання спірних відносин у такий спосіб, який би дозволив захистити інтереси можливих кредиторів суб'єкта некомерційної господарської діяльності. Таке регулювання здійснено через механізм, закріплений у положеннях статей 77, 78 ГК України [2]. Дотримання судами такої правової позиції, в кінцевому підсумку, сприяло б реалізації справедливості як однієї із складових верховенства права у відносинах між інститутами громадянського суспільства [17, с.13].

Враховуючи вищевикладене, орган місцевого самоврядування, який від імені територіальної громади здійснює повноваження власника, створених ним комунальних некомерційних підприємств, несе субсидіарну відповідальність за зобов'язаннями таких підприємств відповідно ч. 10 ст. 78, ч. 7 ст. 77 ГК України.

Тобто, положення Цивільного кодексу України про те, що держава, територіальна громада не несуть відповідальності за зобов'язаннями створених ними юридичних осіб порушує баланс інтересів учасників цивільних правовідносин, оскільки держава Україна поставила в залежність від своєї волі можливість фактичної відповідальності юридичних осіб публічного права за прийнятими ними зобов'язаннями. [74, с.132].

5. Мета, функції та завдання ЮОПП. Мета необхідна для визначення загальної спрямованості юридичних осіб. Засобами реалізації мети є участь організації в певній сфері суспільної діяльності, укладення нею комплексу угод, вчинення інших дій, які потрібні для реалізації мети. Мета юридичних осіб, заснованих державою, завжди буде похідною від функцій засновників. Ціллю певних визначених юридичних осіб, заснованих державою, є певні, визначені цілі держави [22, с. 56].

Таким чином, для ЮОПП характерними є публічні мета та цілі. Включення цих елементів до категорії правового статусу юридичних осіб публічного права упродовж тривалого часу є спірним.

Так, Б.М. Дронів вважає, що немає доцільності у включенні вказаних елементів до правового статусу ЮОПП, адже це призведе до перевантаження

структури останнього. Науковець вважає, що мета, функції та завдання ЮОПП мають настановне, орієнтуюче значення – під їх впливом формується компетенція, предмет відання, сфера діяльності суб'єкта тощо [34, с. 128].

Задля уникнення можливого перевантаження структури правового статусу, Л.О. Волковою запропоновано розглядати наведені елементи (мета, функції та завдання) як єдиний комплекс. Адже всі вони задають єдиний вектор діяльності суб'єкта [22, с. 56].

У юридичній літературі також можна зустріти таку точку зору вчених, щодо виокремлення такого елементу правового статусу, як законний інтерес, що не охоплюється змістом суб'єктивних прав і обов'язків. Л.О. Волкова таку позицію вважає спірною, адже як аргументує О.А. Лукашева, в зазначеному контексті інтерес, що не охоплюється змістом суб'єктивних прав і обов'язків, слід розглядати як категорію доправову або ж позаправову [23, с. 46].

Однак можна лише частково погодитися з наведеною тезою, позаяк мета, функції та завдання, дійсно, визначають низку елементів правового статусу таких специфічних суб'єктів, як юридичні особи публічного права. Але не можна зазначати лише про їх орієнтуюче значення, оскільки залежно від мети, функцій і завдань формується змістовне наповнення правового статусу суб'єктів.

РОЗДІЛ 2

ЮРИДИЧНІ ОСОБИ ПУБЛІЧНОГО ПРАВА ЯК СУБ'ЄКТИ ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА

2.1. Порядок створення та припинення юридичних осіб публічного права

В Україні процес утворення нових юридичних осіб, на перший погляд, є цілком врегульованим, так як визначено цілим комплексом нормативно-правових актів, відповідно, не повинен породжувати будь які б то не було теоретичних або практичних проблем. На жаль, реальна картина відображає інший стан справ. І саме щодо порядку створення юридичних осіб публічного права виникає найбільше нюансів, оскільки дане питання врегульоване за великим рахунком, тільки загальним визначенням і відсилочними цивільно-правовими нормами.

ЦК України визначено, що порядок утворення та правовий статус юридичних осіб публічного права встановлюються Конституцією України та законом [3].

В.М. Зубар досліджуючи порядок утворення юридичних осіб, вказує на те що розпорядчий порядок характерний для утворення саме ЮОПП, засновником яких є виключно публічно-правові утворення [36, с.304].

В ст. 81 ЦК України вказується на те, що ЮОПП створюється розпорядчим актом Президента України, органу державної влади, органу влади Автономної Республіки Крим або органу місцевого самоврядування [3].

Однак, О.О. Первомайський у своїй праці наголошує на тому, що порядок створення ЮОПП, без сумнівів, не може бути ототожнений з прийняттям певного розпорядчого акта компетентного органу, оскільки останній є лише однією зі складових частин такого порядку [62, с.51]. Оскільки, держава, АРК, територіальні громади можуть створювати також і ЮОПрП (підприємницькі товариства тощо), брати участь в їх діяльності на загальних підставах, якщо інше не встановлено законом.

Процес створення юридичної особи є сукупністю організаційно-правових дій, направлених на легалізацію – надання юридичній особі законного статусу на

участь у господарському обороті. До основних етапів створення юридичної особи можна віднести: волевиявлення засновників юридичної особи, розроблення установчих документів і формування органів управління її засновниками, державна реєстрація.

І.Б. Маркевич підкреслює, що суб'єктом створення ЮОПП виступають держава, АРК та територіальні громади, які, визнані ЦК України як юридичні особи публічного права [54, с. 161].

Як було зазначено в попередньому розділі, ЮОПП створюються за ініціативою державних органів чи органів місцевого самоврядування на підставі публічно-правового акта (закону, адміністративного акта) органу державної влади, органу влади Автономної Республіки Крим, органу місцевого самоврядування, розпорядження, наказу Кабінету Міністрів України тощо для задоволення публічного інтересу.

Так, Міністерства та інші центральні органи виконавчої влади утворюються, реорганізуються та ліквідуються Кабінетом Міністрів України за поданням Прем'єр-міністра України, з урахуванням необхідності забезпечення здійснення повноважень органів виконавчої влади і недопущення дублювання повноважень (ст.5 Закону України «Про центральні органи виконавчої влади») [10].

Реалізуючи свої повноваження в галузі управління майном, приватизації, сприяння розвитку підприємництва та здійснення державної регуляторної політики, місцеві державні адміністрації, зокрема, приймають рішення про створення, реорганізацію та ліквідацію підприємств, установ та організацій, що належать до сфери їх управління (п.1 ст.19 Закону України «Про місцеві державні адміністрації») [8].

Аналогічно, питання щодо прийняття рішення про створення, ліквідацію, реорганізацію та перепрофілювання юридичних осіб – підприємств, установ та організацій комунальної власності відповідної територіальної громади – вирішуються на пленарних засіданнях сільської, селищної, міської ради (п.30 ч.1 ст.26 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», які відповідно до

ст. 1 та ч.1 ст.10 даного Закону є представницькими органами місцевого самоврядування [7].

Отже, засновниками ЮОПП є органи управління майном, що є у державній або комунальній власності, а рішенням про утворення ЮОПП є розпорядчий акт Президента України, органу державної влади, органу влади Автономної Республіки Крим або органу місцевого самоврядування. Наприклад, ДУП утворюється компетентним органом державної влади в розпорядчому порядку на базі відокремленої частини державної власності (ч. 1 ст. 73 ГК України), а КзП створюється за рішенням Кабінету Міністрів України (ч. 2 ст. 76 ГК України).

Слід зазначити, що нормативно-правовими актами не встановлено будь-яких спеціальних вимог щодо форми та змісту рішення про створення ЮОПП, однак за загальноприйнятими нормами таке рішення повинно бути оформлене розпорядженням (рішенням) суб'єкту публічного права, актом управління, що виданий власником майна (уповноваженим ним органом) відповідно до його компетенції, встановленої чинним законодавством.

Створення юридичної особи неможливе без певних установчих документів, якими можуть бути: розпорядчий акт або статут (положення) тощо. В установчих документах мають зазначатися найменування юридичної особи, її місцезнаходження, цілі і предмет діяльності, склад і компетенція її органів, а також інші відомості, що їх передбачають законодавчі акти про юридичні особи відповідного виду [77, с.151]

Відповідно до ч.1 ст. 87 ЦК України для створення юридичної особи її учасники (засновники) розробляють установчі документи, які викладаються письмово і підписуються всіма учасниками (засновниками), якщо законом не встановлений інший порядок їх затвердження [3].

Крім того, загальні положення щодо установчих документів юридичних осіб містяться у ст. 57 ГК України та ст. 15 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань».

Цивільна правоздатність ЮОПП з'являється з моменту їх державної реєстрації (ч. 4 ст. 87 ЦК України) в органах, які є уповноваженими у здійсненні

реєстраційних дій. При поданні документів для державної реєстрації ЮОПП необхідно враховувати певні особливості, а саме, як зазначалось раніше, ЮОПП повинні надати рішення про створення, яке представляє собою розпорядчий акт Президента України, органу державної влади, органу місцевого самоврядування.

О.П. Печений зазначає, що державна реєстрація юридичної особи відбувається відповідно до Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань», який поширюється на державну реєстрацію всіх юридичних осіб незалежно від організаційно-правової форми, власності та підпорядкування, їхньої символіки (ст. 3 Закону). При цьому Законом визначено, що в ЄДР відомості про розпорядчий акт, на підставі якого створено юридичну особу (крім місцевих рад та їхніх виконавчих комітетів), обов'язково вносяться лише стосовно державних органів і органів місцевого самоврядування як юридичних осіб (ч. 3 ст. 9 Закону), а не всіх ЮОПП [64, с. 66].

Державна реєстрація юридичної особи - це офіційне визнання шляхом засвідчення державою створення або припинення господарської організації, зміни відомостей, що містяться в Єдиному державному реєстрі про неї, а також проведення інших реєстраційних дій [66, с. 24].

Державна реєстрація проводиться за заявою заявника шляхом звернення до суб'єкта державної реєстрації, нотаріуса [66, с. 25].

Враховуючи норми Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань» суб'єктом державної реєстрації саме ЮОПП визначені виконавчі органи сільських, селищних та міських рад, Київська та Севастопольська міські, районні, районні у містах Києві та Севастополі державні адміністрації, нотаріуси, акредитовані суб'єкти [5].

Аналізуючи ст. 17 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань» (далі Закон) можна визначити перелік документів необхідних для державної реєстрації створення ЮОПП в залежності від їх видів.

Так, для державної реєстрації державних та комунальних підприємств, що віднесені до ЮОПП подаються:

- 1) заява про державну реєстрацію створення юридичної особи;
- 2) заява про обрання юридичною особою системи оподаткування, та/або заява про включення до Реєстру неприбуткових установ та організацій;
- 3) оригінал або нотаріально засвідчену копію рішення засновника або рішення відповідного державного органу, про створення юридичної особи;
- 4) установчий документ, затверджений рішенням засновника [5].

Державна реєстрація створення окремих ЮОПП має свої особливості (п.2, ст. 17 Закону) [5], так подаються наступні документи:

- для реєстрації створення державного органу, місцевої ради, виконавчого комітету місцевої ради подається заява про державну реєстрацію створення (припинення) юридичної особи.

- для реєстрації створення (припинення) виконавчого органу місцевої ради (крім виконавчого комітету), подається заява про державну реєстрацію створення, припинення юридичної особи, а також акт місцевої ради про створення (припинення) виконавчого органу, акт (розпорядження) сільського, селищного, міського голови про призначення керівника такого органу.

Будь-яких інших документів, що не передбачені законом, в ході реєстраційних дій вимагати заборонено.

Документи для державної реєстрації можуть подаватися у паперовій або електронній формі. Основні вимоги до оформлення документів, що подаються для державної реєстрації зазначені у ст.15 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань» [5].

Крім того, існують не тільки вимоги до оформлення документів ЮОПП, а й визначення її найменування.

На законодавчому рівні дефініція «найменування» відсутня. Лише ст. 90 ЦК України вказує, що кожна юридична особа повинна мати своє найменування, яке містить інформацію про її організаційно-правову форму, назву, характер її діяльності [5].

Крім того, вимоги до найменування ЮОПП містяться і в статтях Господарського Кодексу України, а саме: найменування ДУП повинно містити слова «державне підприємство» (ст.73 ГК України); найменування КзП повинно містити слова "казенне підприємство" (ст.76 ГК України); найменування КП має містити слова "комунальне підприємство" та вказівку на орган місцевого самоврядування, до сфери управління якого входить дане підприємство (ст.78 ГК України) [2].

Однак, не всі юридичні особи публічного права повинні містити в найменуванні вказівку на організаційно-правову форму.

Так, згідно Вимог до написання найменування юридичної особи, її відокремленого підрозділу, громадського формування, що не має статусу юридичної особи, крім організації профспілки, затверджених Наказом Міністерства юстиції України від 05.03.2012 № 368/5, організаційно-правову форму не повинні містити найменування органів державної влади, органів місцевого самоврядування, органів влади Автономної Республіки Крим, державних, комунальних організацій, закладів, установ [12].

Крім того, Р.М. Римарчук наголошує на заборону використання у найменуванні юридичних осіб символіки комуністичного та/або націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів [70, с.98].

Аналізуючи норми законодавства та праці науковців, Л.В. Федюк сформулювала визначення «найменування юридичної особи» – це словесне, істинне, виключне та незмінне позначення юридичної особи, яке містить вказівку на її організаційно-правову форму, інколи й характер діяльності, що індивідуалізує юридичну особу з-поміж учасників цивільних правовідносин, не порушуючи водночас права і законні інтереси інших осіб [84, с.168].

Тож, найменування юридичної особи публічного права повинне містити інформацію про її організаційно-правову форму, орган влади, до сфери управління якого входить дане підприємство та назву, що відповідає меті створення або виду діяльності (наприклад КП Фастівської міської ради «Фастів-

благоустрій», КП Київської обласної ради «Київська обласна аптека», Державне підприємство «Міжнародний аеропорт «Бориспіль» та інше).

Припинення юридичної особи – більш складний процес, ніж її створення.

Крім того, у разі якщо на момент припинення діяльності юридичної особи публічного права, орган, що є його засновником, згідно установчих документів, припинив свою діяльність, то рішення приймається правонаступником цього органу до сфери управління якого входить юридична особа публічного права.

В.П. Грибанов розрізняє добровільний, розпорядчий і примусовий способи припинення юридичних осіб [30, с. 31]. Добровільний порядок характерний для юридичних осіб приватного права. Причини такої ліквідації можуть бути різними: бізнес виявився нерентабельним, змінилися плани засновників тощо [71, с.21].

ЮОПП припиняють свою діяльність саме в розпорядчому порядку рішенням органу державної влади (органом місцевого самоврядування) або примусовому - за рішенням суду.

ГК України та ЦК України не передбачають конкретні підстави припинення юридичних осіб.

А. Селіванов зазначає, що природа ЮОПП обумовлена установчою або розпорядчою функцією суб'єкта конституційно-правових відносин - суб'єкта публічної влади [75, с.32]. Поширеною підставою щодо припинення діяльності ЮОПП є ті фактичні обставини, які обумовлені пошуком нових ефективних організаційних форм юридичних осіб, які засновуються державою, а також вибір найоптимальніших організаційно-правових форм для тих чи інших організацій.

Підстави припинення юридичних осіб можуть бути різноманітними. Тож розглянемо їх в залежності від окремих видів юридичних осіб.

Н.С. Суворов вважає, що основними підставами припинення установи є: рішення власника; воля державного органу чи верховної влади [81, с. 20].

І.П. Жигалкін додатково до зазначеного вказує ще на такі підстави припинення діяльності установ, як «закінченням строку на який вона була створена, вичерпанням мети, а також в інших випадках, передбачених установчим актом; за рішенням суду при визнанні недійсною державної реєстрації установи

через допущені при її створенні порушення, які не можна усунути, а також в інших випадках, установлених законом [35, с. 119].

І.В. Спасибо-Фатєєва стосовно підстав припинення юридичних осіб вказує, що ними можуть бути: закінчення строку, на який було створено юридичну особу; випадки, передбачені установчими документами юридичної особи; рішення вищого органу юридичної особи [79, с. 30].

Відповідно до ч.1 ст. 104 ЦК України юридична особа припиняється в результаті реорганізації (злиття, приєднання, поділу, перетворення) або ліквідації. У разі реорганізації юридичних осіб майно, права та обов'язки переходять до правонаступників [3].

На законодавчому рівні визначення понять «ліквідація та реорганізація» відсутнє. Проведеним аналізом наукової літератури дійшли висновку, що найбільш всебічно ці поняття сформульовані наступними авторами.

Так, М. Коверзнев визначає, що реорганізація – це тривалий процес, що складається із системи юридичних фактів, який у визначеному законом порядку зумовлює припинення юридичної особи – право попередника - і/або створення юридичної особи - правонаступника - і перехід у порядку правонаступництва майна, прав та обов'язків юридичних осіб, що перебувають у процесі реорганізації (правопопередників) до юридичних осіб, які виникли в результаті реорганізації (правонаступників) [42, с. 31].

Реорганізація проводиться шляхом злиття, приєднання, поділу, перетворення. У разі злиття юридичних осіб усі майнові права й обов'язки кожної з них переходять до новоутвореної внаслідок злиття юридичної особи. В разі приєднання однієї або декількох юридичних осіб (правопопередників) до іншої юридичної особи (правонаступника), – до останньої переходять усі майнові права й обов'язки приєднаних юридичних осіб. У разі поділу юридичної особи всі її майнові права й обов'язки переходять за розподільчим актом (балансом) у відповідних частках до кожної з нових юридичних осіб, утворених унаслідок цього поділу [66, с. 53].

Є. Белей розглядаючи реорганізацію органів, що наділені владними повноваженнями і відносяться до ЮОПП, вказує на необхідність переходу не тільки майнових прав та обов'язків до правонаступника, а й перехід владних прав та функціональних обов'язків. Такий перехід повинен бути оформлений та зафіксований не передавальним актом, а нормативним актом [16, с. 61].

Наступним видом припинення юридичної особи є її ліквідація. А.В. Стрільчук та Н. Іванюк зазначають, що ліквідація - це повне, остаточне припинення діяльності суб'єкта господарювання з підстав, визначених законом, без переходу прав і обов'язків підприємства, що ліквідується, до інших осіб, що виключає правонаступництво [80, с. 33].

Загальний порядок ліквідації юридичної особи встановлюють Цивільний та Господарський кодекси України (ст.111 ЦК України та ст. 60 ГК України).

Що стосується особливостей ліквідації окремих видів юридичних осіб публічного права, необхідно зазначити, що наприклад, казенне підприємство може бути ліквідоване лише за рішенням Кабінету Міністрів України [71, с. 21].

Механізм здійснення заходів, пов'язаних з реорганізацією або ліквідацією міністерств, інших центральних органів виконавчої влади та їх територіальних органів визначає Порядок здійснення заходів, пов'язаних з утворенням, реорганізацією або ліквідацією міністерств, інших центральних органів виконавчої влади, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 20.10.2011 р. №1074. Відповідно до якого, рішення з реорганізації або ліквідації приймається Кабінетом Міністрів України за поданням Прем'єр-міністра України. Крім того, Кабінет Міністрів України приймає рішення щодо подальшого використання нерухомого майна органу виконавчої влади, що ліквідується, та визначає суб'єкта управління підприємств, установ та організацій, що належать до сфери управління такого органу.

Рішення про ліквідацію державного або комунального підприємства може бути прийнято як особами, що уповноважені статутними документами підприємства, так і судом, така необхідність виникає в певних ситуаціях, передбачених законодавством.

Після того, як прийняте остаточне рішення призначають ліквідаційну комісію, яка проводить ліквідаційні заходи підприємства. Вся процедура повинна бути узгоджена з органами управління (засновником) юридичної особи, що підлягає ліквідації і керівництвом (адміністрацією підприємства).

І.В. Труш до основних особливостей ліквідації комунального акціонерного товариства відносить те що рішення про ліквідацію товариства, обрання ліквідаційної комісії, затвердження ліквідаційного балансу, порядку затвердження між акціонерами майна, що залишилося після задоволення вимог кредиторів приймають загальні збори акціонерів; до ліквідаційної комісії з моменту її обрання переходять повноваження наглядової ради та виконавчого органу; додатково подається реєстратору копія розпорядження про скасування реєстрації випуску акцій, засвідчена Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку; вимоги кредиторів та акціонерів задовольняються у дев'ять черг на відміну від чотирьох, установлених ч. 1 ст. 112 ЦК України [83, с.75].

Особливості ліквідації деяких видів ЮОПП, що наділені владними повноваженнями, виникають у зв'язку з тим, що функції держави, які реалізувалися ліквідованим державним органом, не можуть бути припинені і підлягають передачі іншим державним органам. Як було вище зазначено, відповідний перехід повинен відображатися в нормативних актах про ліквідацію чи реорганізацію державних органів.

Для прикладу розглянемо п.5 Постанови Кабінету Міністрів України від 10.09.2014 №442 «Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади» де визначено, що права та обов'язки центральних органів виконавчої влади, що ліквідуються, передаються відповідним центральним органам виконавчої влади, на які цією постановою покладено функції з реалізації державної політики у відповідній сфері [11].

Тобто, дані відносини не можуть бути кваліфіковані як ліквідація юридичної особи в загальноприйнятому визначенні, оскільки наявне « правонаступництво ».

Отже, вищевказані правила утворення та скасування органів державної влади не відповідають положенням цивільного законодавства про припинення діяльності юридичних осіб.

Однією з підстав припинення юридичної особи є рішення суду, проте як підстава реорганізації або ліквідації юридичної особи воно може мати місце лише у випадках, визначених законом.

Так, ч.1 ст.110 ЦК України визначено, що юридична особа ліквідується за рішенням суду про ліквідацію юридичної особи через допущені при її створенні порушення, які не можна усунути, за позовом учасника юридичної особи або відповідного органу державної влади; за рішенням суду про ліквідацію юридичної особи в інших випадках, встановлених законом, - за позовом відповідного органу державної влади [3].

До інших випадків встановлених законом можна віднести ліквідацію державних підприємств за новим Кодексом України з процедур банкрутства, який вступив в дію 21 жовтня 2019 року. Статтею 96 Кодексу України з процедур банкрутства визначено особливості банкрутства ДП та підприємств, у статутному капіталі яких частка державної власності перевищує 50 %.

Слід зазначити, що відповідно до Закону України «Про гарантії держави щодо виконання судових рішень» від 5 червня 2012 року № 4901-VI держава гарантує виконання рішення суду про стягнення коштів та зобов'язання вчинити певні дії щодо майна, боржником за яким є: державний орган; державні підприємство, установа, організація; юридична особа, примусова реалізація майна якої забороняється відповідно до законодавства

Процес ліквідації підприємства вважається завершеним після внесення запису про ліквідацію цієї юридичної особи в ЄДР.

У ст. 105 ЦК України зазначено, що якщо юридична особа вирішила припинити свою діяльність, то про це обов'язково необхідно попередити орган, що здійснює державну реєстрацію протягом 3 днів з дати прийняття такого рішення. Повідомлення про припинення реєстрації можуть надати представники юридичної особи, суд або інший орган, який прийняв рішення про припинення

діяльності. Строк, коли кредитори заявляють свої вимоги до ЮОПП, що припиняє свою діяльність, не може бути менший ніж два і більше аніж шість місяців з того моменту, коли була оприлюднена інформація стосовно припинення діяльності ЮОПП [3].

Аналізуючи норми Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань», процедуру державної реєстрації припинення юридичної особи в результаті її ліквідації або реорганізації можна поділити на два етапи.

Перший етап передбачає проведення державної реєстрації рішення припинення юридичної особи прийнятого засновником, а у випадках, передбачених законом, - відповідним державним органом, шляхом внесення відповідного запису до ЄДР.

На даному етапі подаються документи передбачені ч.10 ст.17 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань»

1) оригінал або нотаріально засвідчена копія рішення засновника або відповідного органу юридичної особи, а у випадках, передбачених законом, - рішення відповідного державного органу, про припинення юридичної особи.

2) оригінал або нотаріально засвідчена копія документа, яким затверджено персональний склад комісії з припинення (комісії з реорганізації, ліквідаційної комісії) або ліквідатора, реєстраційні номери облікових карток платників податків, строк заявлення кредиторами своїх вимог, - у разі відсутності зазначених відомостей у рішенні учасників юридичної особи або відповідного органу юридичної особи, а у випадках, передбачених законом, - у рішенні відповідного державного органу, про припинення юридичної особи [5].

Другий етап - безпосереднє проведення державної реєстрації припинення юридичної особи.

Для державної реєстрації припинення юридичної особи в результаті її ліквідації на підставі рішення про припинення юридичної особи, прийнятого рішенням відповідних державних органів, засновником, або судового рішення про

припинення юридичної особи, не пов'язаного з її банкрутством, після закінчення процедури припинення, але не раніше закінчення строку заявлення вимог кредиторами, подаються такі документи (ч. 13 ст. 17 Закону):

- 1) заява про державну реєстрацію припинення юридичної особи в результаті її ліквідації;
- 2) довідка архівної установи про прийняття документів, що відповідно до закону підлягають довгостроковому зберіганню [5].

Для державної реєстрації припинення юридичної особи в результаті її реорганізації після закінчення процедури припинення, але не раніше закінчення строку заявлення вимог кредиторами, подаються такі документи:

- 1) заява про державну реєстрацію припинення юридичної особи в результаті її реорганізації;
- 2) оригінал або нотаріально засвідчена копія розподільчого балансу (у разі поділу);
- 3) оригінал або нотаріально засвідчена копія передавального акта (у разі перетворення, злиття або приєднання);
- 4) довідка архівної установи про прийняття документів, що відповідно до закону підлягають довгостроковому зберіганню (у разі поділу, злиття або приєднання);
- 5) документи для державної реєстрації створення юридичної особи, визначені ч. 1 ст. 17 Закону, (у разі перетворення);

Слід зазначити, що реорганізація юридичних осіб - сільських, селищних, міських рад та їхніх виконавчих комітетів у випадках, передбачених Законом України "Про добровільне об'єднання територіальних громад", здійснюється без повідомлення про неї органу, що здійснює державну реєстрацію, а також без збирання вимог кредиторів, отримання їхньої згоди [6].

Отже, у законодавстві немає чіткого визначення порядку створення та припинення юридичних осіб публічного права, саме тому необхідно вносити зміни у нормативно-правові акти.

2.2. Організаційно-правові форми юридичних осіб публічного права

У чинному законодавстві не міститься, на жаль, дефініції «організаційно-правова форма юридичної особи». В літературі юридичного напрямку існує багато точок зору та підходів щодо визначення поняття «організаційно-правова форма», також вчені виокремлюють ознаки зазначеної категорії.

І. Грущинський, В. Кравчук, Є. Пограничний визначають організаційно-правову форму як сукупність елементів, що визначають засади створення і діяльності юридичної особи, а саме: мета діяльності юридичної особи, умови її створення, порядок формування майна та його правовий режим, система органів управління, умови відповідальності юридичної особи та відповідальність засновників юридичної особи [32, с. 7].

Т.О. Мацелик зазначає, що організаційно-правова форма будь-якої юридичної особи має декілька ознак: - це є типовою моделлю організації, якою визначені найбільш характерні, суттєві риси її як суб'єкта права; - для кожної організаційно-правової форми характерним є декілька елементів, незмінних для конкретної організаційно-правової форми; - все закріплено у законі [55, с.171].

Необхідно звернути увагу на те, що організаційно-правова форма суб'єкта відіграє значну роль в наділенні його певними функціями в сучасних умовах. У багатьох випадках ЮОПП та ЮОПрП можуть існувати в одних і тих же організаційно-правових формах, виконувати ті ж функції. Зазначене може стосуватися навчальних закладів, медичних установ тощо.

Тому необхідно на відповідному законодавчому рівні визначити поняття та види організаційно-правових форм ЮОПП.

ЦК України не встановлено видів ЮОПП та не закріплено їх примірний перелік. Натомість у ЦК України вказано окремі приклади ЮОПП: - державні підприємства, навчальні заклади, які утворила держава (ч. 2 ст. 167 ЦК України); - навчальні заклади, створені Автономною Республікою Крим (ч. 2 ст. 168 ЦК України); - комунальні підприємства, спільні комунальні підприємства, навчальні заклади, які створили територіальні громади (ч. 2 ст. 169 ЦК України) [3].

На підзаконному рівні прикладом нормативно-правового акту, що містить положення про організаційно-правову форму юридичних осіб, є Державний класифікатор "Класифікація організаційно-правових форм господарювання» ДК 002:2004, затверджений наказом Державного комітету з питань технічного регулювання та споживчої політики від 28.05.2004 р. № 97 згідно якого віділені:

- а) державне, казенне, комунальне підприємство (пп.3.1.4 – 3.1.6);
- б) органи державної влади (законодавча, виконавча, судова) та органи місцевого самоврядування (пп.3.4.2 – 3.4.3);
- в) державне та комунальне підприємство, установи, заклади (пп.3.4.4 – 3.4.5), серед яких і бюджетна установа [13].

Такий розподіл організаційно-правових форм показує можливість відокремлення характерних ознак кожної групи та визначення їх завдань і функцій в адміністративно-правових відносинах, оскільки вони можуть залежати від організаційно-правової форми суб'єкта, а не від ЮОПП чи ЮОПрП.

Хоча ст.ст. 167-169 ЦК України віднесено до ЮОПП державні та комунальні підприємства, багато вчених вважають дане віднесення спірним, за винятком казенних підприємств.

Зокрема І.М. Кучеренко зауважує, що це не відповідає їх сучасному правовому статусу, який визначено ГК України [51, с. 12].

Т.В. Блащук погоджується з точкою зору І.М. Кучеренко, та вважає, що комунальні та державні підприємства не повинні бути віднесені до ЮОПП, оскільки спосіб їх створення дає підставу відносити їх до юридичних осіб приватного права [18, с. 55].

О.О. Кравчук вважає, що ЮОПП є лише державні органи та органи місцевого самоврядування [47, с. 86].

І.Б.Маркевич зазначає, що комунальною ЮОПП буде вважатися організація, створена територіальною громадою села, селища, міста або об'єднанням територіальних громад на підставі публічно-правового акта з метою реалізації та захисту інтересів такої територіальної громади або об'єднання територіальних громад, та може бути учасником цивільних правовідносин. До комунальних

ЮОПП можна віднести територіальну громаду, органи місцевого самоврядування, комунальні та спільні комунальні підприємства, а також інші комунальні організації, установи, заклади, фонди тощо [54, с. 165].

Н.Ф. Ільницька віднесла до ЮОПП державні комерційні та казенні підприємства, комунальні та спільні комунальні підприємства, державні та комунальні установи, оскільки вони не передбачені ЦК України через їх публічно-правовий характер діяльності [39, с. 9].

Аналізуючи підходи до визначення ознак ЮОПП різними науковцями, а також враховуючи практику Європейського суду з прав людини Л.О.Волкова дійшла тієї ж думки. Так, нею до ЮОПП віднесено державні та комунальні установи, організації, основна мета яких – виконання публічних функцій, а також юридичні особи, які створюються державою з метою отримання прибутку. Критеріями для визначення суб'єкта господарювання ЮОПП є розпорядчий порядок створення, а також майнова та інституційна залежність від держави [23, с.46].

Крім того, до ЮОПП права віднесено і Державні акціонерні компанії, оскільки вони створюються уповноваженим органом державної влади у розпорядчому порядку шляхом прийняття акта публічного права на основі державного майна та наділяються правоздатністю відповідно до мети та цілей їх створення [23, с.46].

Погоджуючись з позицією Л.О.Волкової щодо виокремлених видів ЮОПП, розглянемо особливості деяких організаційно-правових форм детальніше.

Н.В. Петришина зазначає, що порядок утворення державного унітарного підприємства визначено у ст. 73 ГК України, якою, зокрема, передбачено, що ДУП створюється компетентним органом державної влади в розпорядчому порядку. Майно, що є державною власністю і закріплене за державним підприємством (крім казенного), належить йому на праві повного господарського відання. Органом управління ДУП є керівник підприємства, який призначається органом, до сфери управління якого входить підприємство. Держава не відповідає за зобов'язання створених нею підприємств, а державні підприємства не

відповідають за зобов'язання держави. ДУП діють як державні комерційні підприємства або казенні підприємства [63, с.75].

Т.В. Блащук додає, що державне унітарне підприємство створюється одним засновником, який розподіляє доходи, безпосередньо або через керівника, керує підприємством [19, с.4].

Особливості утворення і діяльності державного комерційного підприємства визначено у статтях 74-75 ГК України. ДКП – це суб'єкт підприємницької діяльності, діє на основі статуту на принципах підприємництва, які зазначаються у ст.44 ГК України, і несе відповідальність за наслідки своєї діяльності усім належним йому на праві господарського відання майном. Майно ДКП закріплено за ним на праві господарського відання. Статутний капітал ДКП створюється уповноваженим органом, до сфери управління якого відноситься підприємство, до реєстрації його як суб'єкт господарювання. Мінімальний розмір статутного капіталу ДКП встановлює закон. Держава та орган управління ДКП, не несуть відповідальності за його зобов'язаннями, крім випадків, що передбачаються законодавством [63, с.75].

З.І. Тенюх додатково виділяє такі особливості, а саме: діє на підставі статуту, в якому зазначено основні напрями його діяльності, майнові засади, повноваження органів управління; діють на основі затверджених органами управління річних фінансових планів; окрім соціального ефекту, може отримувати і прибуток, який розподіляється згідно з фінансовим планом та зараховується до Державного бюджету [82, с.422].

Крім того, до ЮОПП віднесено і Державні акціонерні компанії, оскільки вони створюються уповноваженим органом державної влади у розпорядчому порядку шляхом прийняття акта публічного права на основі державного майна та наділяються правоздатністю відповідно до мети та цілей їх створення [23, с.46].

Державне підприємство в процесі корпоратизації можна перетворити на акціонерне товариство. Слід акцентувати увагу на тому, що створення акціонерного товариства у процесі приватизації та корпоратизації відбувається на підставі розпорядчого акта органу публічної влади та регламентується

спеціальними законодавчими актами.

Характерними ознаками ДАТ є: статутний капітал цього товариства поділено на визначену кількість часток однакової номінальної вартості; корпоративні права посвідчуються акціями; воно несе відповідальність за зобов'язаннями тільки своїм майном; акціонери товариства несуть ризик збитків, пов'язаних із діяльністю товариства, в межах вартості належних їм акцій, окрім випадків, передбачених законом [66, с. 215]. Загальна номінальна вартість випущених акцій становить статутний (складений) капітал акціонерного товариства, який не може бути менше суми, еквівалентної 1250 мінімальним заробітним платам, виходячи із ставки мінімальної заробітної плати, діючої на момент створення акціонерного товариства [66, с. 220].

Щодо казенного підприємства, то Г.С. Іванишина зазначає, що воно має всі ознаки юридичної особи й загальні чинники підприємств, але є певним видом державного підприємства, оскільки має специфічні риси та особливості щодо утворення (за рішенням Кабінету Міністрів України) і діяльності [37, с. 134].

Згідно з ст.73 ГК України КзП входить до групи ДУП, які не можуть бути приватизовані та, що важливо, визнані банкрутами (ст. 209) [2].

Основою їхньої діяльності є державні контракти і договори. Базові правові положення щодо неї визначено у статтях 76-77 ГК України.

З.І. Тенюх в своїх працях узагальнила особливості господарювання казенного підприємства такими положеннями: 1) є юридичною особою, діє на підставі статуту, має рахунки в установах державного банку, печатку зі своїм найменуванням; 2) не є власником майна, а володіє і користується ним на праві оперативного управління; 3) має особливий статус і чіткий перелік галузей, в яких створюється, що обумовлено загальнодержавним значенням та важливістю для економіки і безпеки країни; 4) рішення про створення, реорганізацію та ліквідацію належить виключно КМУ, який, окрім цього, визначає органи виконавчої влади, що буде здійснювати функції управління; 5) субсидіарна відповідальність державного органу управління; 6) усі операції з розпорядження основними фондами проводять лише з попередньої згоди державного органу

управління, окрім того основні фонди не можуть бути засобом задоволення вимог кредиторів; 7) джерелом формування майна можуть бути цільові кошти з бюджету; 8) право отримання кредиту для виконання статутних завдань під державні гарантії [82, с.424].

ЮОПП, заснованою державою, є також і установа. ЦК України передбачає організаційно правову форму установи, але тільки для юридичних осіб приватного права. Що ж стосується установи як юридичної особи публічного права, то до них відносяться міністерства, відомства, інші органи державної влади, вищі навчальні заклади, музеї, інші соціально-культурні організації. На даний час якогось узагальнюючого нормативно-правового акта щодо установ як юридичних осіб публічного права немає. Особливості правового статусу державних установ, а також окремих видів установ встановлюється законом чи іншим нормативно-правовим актом. Вона є «юридичною особою, має самостійний баланс, рахунки в органах державного казначейства України, печатку із зображенням Державного Герба України і своїм найменуванням» [69, с.255].

Ще однією господарською організацією унітарного типу є комунальне підприємство. Воно створюється у розпорядчому порядку рішенням органу місцевого самоврядування на базі відокремленої частини майна територіальної громади, що закріплюється за ним на праві господарського відання або на праві оперативного управління. Найменування КП повинно містити слова “комунальне підприємство” та вказанням на орган місцевого самоврядування, до сфери управління якого входить дане підприємство. Орган, уповноважений управляти комунальним майном має право призначати керівника підприємства, здійснювати реорганізацію та ліквідацію підприємства, визначати напрями його діяльності. Збитки, завдані КП внаслідок виконання рішень органів державної влади чи органів місцевого самоврядування, підлягають відшкодуванню зазначеними органами добровільно або за рішенням суду [27, с.96].

Окрему увагу слід приділити аналізу таким ЮОПП як державні органи та органи місцевого самоврядування, оскільки вони не ввійшли до переліку організаційно-правових форм визначених Державним класифікатором

"Класифікація організаційно-правових форм господарювання".

О.О. Посикалюк вважає, що проблемним є розуміння правового статусу держави Україна, Автономної Республіки Крим, територіальних громад, іноземних держав та інших суб'єктів публічного права як учасників цивільних відносин. Необхідно звернути увагу на те, що при розробці нового ЦК пропонувалося державу, АРК та територіальні громади разом з іншими публічними утвореннями (органами державної влади, органами влади АРК, органами місцевого самоврядування, державними підприємствами тощо) визнати ЮОПП, охопивши, таким чином, терміном «ЮОПП» майже всі види публічних утворень: від господарюючих публічних організацій, органів державної влади, органів місцевого самоврядування до публічно-владних організацій [65, с. 49].

Однак законодавцем вже в останній редакції нового ЦК України не врахована вищезгадана концепція, а сприйнята традиційна теорія держави, і не віднесено ні державу, ні інші публічні утворення до ЮОПП, але визнано між тим їх самостійними учасниками цивільного обороту [65, с. 49].

Світовою практикою не визнана інша юридична конструкція для визнання центру юридичних інтересів як суб'єкта цивільного права, окрім конструкції юридичної особи. Тому держава Україна, АРК та органи місцевого самоврядування у цивільному обороті потрібно характеризувати як ЮОПП.

Отже, положення ч. 2 ст. 2 ЦК України можна тлумачити наступним чином, що Кодексом віднесено державу, АРК, територіальні громади тощо до самостійного, окремого, третього виду учасників цивільних відносин. Однак таку позицію розділяють далеко не всі вчені.

Так, Н.С. Кузнецова та А.С. Довгерт вважають, що вищезазначене поняття не відповідає концепції ЦК України, засадам громадянського суспільства та доктрині приватного права [50, с. 59].

О.В. Чапля, аналізуючи ст. 16 та Розділ II Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», вказує на послідовно закріплені норми що організаційно-правової основи місцевого самоврядування, а саме:

– органи місцевого самоврядування є юридичними особами та наділяються

цим та іншими законами власними повноваженнями, у межах яких діють самостійно і несуть відповідальність за свою діяльність відповідно до закону;

– органам місцевого самоврядування законом можуть надаватися окремі повноваження органів виконавчої влади, у здійсненні яких вони є підконтрольними відповідним органам виконавчої влади

Тобто організаційно-правова основа місцевого самоврядування обумовлює організаційно-правову форму (форми) місцевого самоврядування [86, с.84].

Такої ж думки дотримується К.А. Гончарова, якою запропоновано застосування поняття «організаційно-правова форма місцевого самоврядування» для характеристики організації місцевого самоврядування в конкретній адміністративно-територіальній одиниці з точки зору утворюваних органів, посадових осіб місцевого самоврядування, їх компетенції та взаємодії [29, с.39].

Слід зазначити, серед науковців досить поширеною стає думка, що, оскільки ЮОПП створюються безпосередньо законом або адміністративним актом як носії публічних завдань, їх діяльність регулюється нормами законів публічних інтересів і вони виконують відповідні публічні функції, то порядок їх утворення, організаційно-правові форми, правове становище не мають бути предметом цивільно-правового регулювання, тобто, повинне визначитись нормами державного, адміністративного та інших галузей публічного законодавства.

На жаль, в законодавстві поки що відсутній нормативний акт, призначений загальному правовому регулюванню ЮОПП, і відповідно відсутній перелік видів організаційно-правових форм публічного права.

Таким чином, можемо узагальнити викладений матеріал та зазначити, що до ЮОПП відносять органів державної влади (законодавчої, виконавчої, судової), органів місцевого самоврядування, державні та комунальні організації, установи, заклади, фонди та, як правило, державні, казенні, комунальні, спільні КП, підприємства, яким надано право здійснювати публічно-правові функції.

Вважаємо за доцільне закріпити у законодавстві основні види, організаційно-правові форми ЮОПП. Зробити це можна за рахунок прийняття Закону України «Про юридичних осіб публічного права».

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

В ході проведеного дослідження запропоновано теоретичне узагальнення та новий погляд на вирішення поставлених задач, щодо визначення правової сутності ЮОПП, особливостей їх правового статусу, порядку створення та припинення, а також запропоновано удосконалення та доповнення законодавчих норм, відповідно до сучасних економічних і цивільно-правових відносин.

Виконавши роботу на тему «Цивільно-правовий статус юридичних осіб публічного права», можна зробити наступні висновки.

1. Погоджуючись з поглядами багатьох науковців щодо формального законодавчо встановленого принципу поділу юридичних осіб лише в залежності від порядку їх створення, дійшли висновку про необхідність доповнення відповідного критерію поділу метою створення, інтересами створення: інтереси держави, інтереси територіальних громад тощо.

2. Розглянуто основні підходи до визначення поняття та ознак юридичних осіб публічного права. Визначено, що ЮОПП є юридичні особи, діяльність яких визначається правовими нормами та пов'язана з публічною владою, наділені публічною правосуб'єктністю, приватно - правова правосуб'єктність обмежена відповідними цілями створення.

Виокремлено такі ознаки ЮОПП: вони є носіями прав та обов'язків публічного характеру, вони реалізують не спільні, а суспільні інтереси; реалізація функцій публічного характеру (на постійній основі) є метою діяльності; порядок створення ЮОПП встановлюють норми публічного права; наявність уповноваження з боку держави на те, щоб здійснити елементи державного управління, інтегрованість в системі державного управління; вторинність характеру цивільної правосуб'єктності у порівнянні з публічною; відповідальність ЮОПП у своєму підґрунті має не приватно - правовий, а публічно-правовий характер.

3. Досліджуючи категорію «правовий статус ЮОПП» визначено основні елементи, що його утворюють: 1) права й обов'язки; 2) гарантії реалізації прав та

обов'язків; 3) правосуб'єктність; 4) юридична відповідальність; 5) мета, функції та завдання ЮОПП.

4. Визначено, що створення ЮОПП загалом здійснюється розпорядчим порядком. ЮОПП вважається створеною з дня її державної реєстрації.

5. Досліджено основні вимоги до найменування юридичної особи публічного права та визначено, що воно повинне містити інформацію про її організаційно-правову форму, орган влади, до сфери управління якого входить дане підприємство та назву, що відповідає меті створення або виду діяльності.

6. ЮОПП припиняють свою діяльність в розпорядчому порядку рішенням засновника або за рішенням відповідного органу державної влади.

Підстави припинення діяльності ЮОПП в законодавстві чітко не регламентовано, проте аналізуючи наукові праці цивілістів можна виокремити основні підстави припинення ЮОПП, а саме у разі: 1) прийняття рішення засновником про її припинення; 2) неможливості досягнення поставленої перед ЮОПП мети; 3) невідповідність здійснюваної діяльності установчим документам; 4) закінчення строку, на який була створена ЮОПП; 5) визнання недійсною реєстрації ЮОПП; 6) вчинення дій, що порушують права та свободи фізичних чи юридичних осіб; 7) грубих порушень законодавства, що призводять до зміни мети, для якої була створена ЮОПП; 8) злиття, приєднання, поділу, виділу, перетворення, ліквідації чи примусової реорганізації ЮОПП.

7. ЦК України не встановлено видів ЮОПП та не закріплено їх примірний перелік. Внаслідок проведеного аналізу нормативних актів та наукових праць до ЮОПП віднесено органи державної влади (законодавчої, виконавчої, судової), органи місцевого самоврядування, державні та комунальні організації, установи, заклади, фонди та, як правило, державні, казенні, комунальні, спільні комунальні підприємства, підприємства, яким надано право здійснювати публічно-правові функції.

Поняття «ЮОПП» охоплює достатньо широке коло юридичних осіб з надто відмінним правовим статусом, серед яких юридичні особи, у яких є можливість здійснення владних повноважень, так і ті, у яких немає можливості здійснення

владних повноважень; яких визнають як суб'єкти господарювання, так і ті, яких не визнають суб'єктами господарювання; діяльність яких спрямовується на отримання прибутку, так і ті, у яких немає мети отримати прибуток.

Тож, досить популярна ідея ЮОПП не має чіткого розуміння її сутності, яким чином вона діє, яким правом на майно володіє, який її правовий статус та відповідальність за свою діяльність. Визначення ЮОПП як суб'єкта правових зв'язків, що раніше запропоновані науковцями суперечливі та не є досконалыми. Як наслідок, це не дозволяє ідентифікувати всі види юридичних осіб публічного права.

З метою удосконалення чинного законодавства України щодо правового статусу юридичних осіб публічного права пропонуємо внести наступні **зміни та доповнення** до нормативно-правових актів України, а саме:

- викласти абзац третій ч.2 ст.81 ЦКУ в такій редакції: «Юридична особа публічного права створюється розпорядчим актом Президента України, органу державної влади, органу влади Автономної Республіки Крим або органу місцевого самоврядування, для реалізації публічних інтересів (завдань, функцій) держави чи територіальної громади, які покладаються на них Конституцією України та законодавчими актами»;

- внести зміни до частини 1 ст. 90 ЦК України, доповнивши її абзацом 4 наступного змісту: «Найменування юридичної особи публічного права повинне містити інформацію про орган влади, до сфери управління якого входить дане підприємство та назву, що відповідає меті створення або виду діяльності»;

- внести зміни до частини 1 ст. 91 ЦК України, виклавши її в такій редакції: «Юридична особа здатна мати такі самі цивільні права й обов'язки, як і фізична особа, крім тих, які за своєю природою можуть належати лише людині, за винятком випадків, коли відповідно до закону за нею закріплюється спеціальна правоздатність»;

- внести зміни до ст. 107 ЦК України, та доповнити її частиною 7 наступного змісту: «Якщо припиняє діяльність ЮОПП наділена владними повноваженнями,

перехід владних прав та функціональних обов'язків оформлюється нормативним актом»;

- доповнити новою частиною ст. 110 ЦК України, закріпивши в частині 1 поняття ліквідації юридичної особи такого змісту: «Ліквідація це повне, остаточне припинення суб'єкта господарювання з підстав, визначених законом, без переходу прав і обов'язків підприємства, що ліквідується, до інших осіб, що виключає правонаступництво, за виключенням ЮОПП, що наділені владними повноваженнями». У зв'язку з цим частини першу - четверту вважати відповідно частинами другою - п'ятою;

Крім того, на сьогоднішній день назріла об'єктивна необхідність систематизації законодавства про юридичну особу публічного права шляхом прийняття Закону України «Про юридичні особи публічного права». Відповідна систематизація законодавства могла б виконати такі завдання: встановити систему чи принаймні основні види ЮОПП; чітко окреслити коло публічно-правових утворень, які можуть створювати ЮОПП; визначити загальні риси правового статусу ЮОПП; закріпити правовий режим майна ЮОПП; визначити відповідальність ЮОПП за своїми зобов'язаннями; порядок притягнення ЮОПП до відповідальності; визначити гарантії захисту прав ЮОПП; встановити єдиний порядок створення та припинення ЮОПП, незалежно від їх виду, визначивши основні положення щодо прийняття, змісту і форми установчого акта, строків реєстрації тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-врText> (дата звернення: 05.06.2020).
2. Господарський кодекс України : Закон України від 16.01.2003 № 436-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text> (дата звернення: 24.04.2020).
3. Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 24.04.2020).
4. Про акціонерні товариства : Закон України від 17.09.2008 р. № 514–VI. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/514-17#Text> (дата звернення: 20.07.2020).
5. Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань : Закон України від 15.05.2003 № 755-IV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/755-15#Text> (дата звернення: 20.07.2020).
6. Про добровільне об'єднання територіальних громад : Закон України від 05.05.2015 року № 157-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-19#Text> (дата звернення: 12.09.2020).
7. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21.05.97 р. № 280/97-ВР. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр> (дата звернення: 20.07.2020).
8. Про місцеві державні адміністрації : Закон України від 9 квітня 1999 року № 586-XIV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/586-14#Text> (дата звернення: 20.07.2020).
9. Про управління об'єктами державної власності : Закон України від 21.09.2006 № 185-V. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/185-16#Text> (дата звернення: 20.07.2020).
10. Про центральні органи виконавчої влади: Закон України від 17.03.2011 року № 3166–VI. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3166-17#Text> (дата звернення: 20.07.2020).

11. Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади
Постанова Кабінету міністрів України від 10.09.2014 №442. URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/442-2014-п#Text> (дата звернення: 20.07.2020).

12. Вимоги до написання найменування юридичної особи, її відокремленого підрозділу, громадського формування, що не має статусу юридичної особи, крім організації профспілки: Наказ Міністерства Юстиції України від 05.03.2012 № 368/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0367-12/conv#Text> (дата звернення: 20.07.2020).

13. Державний класифікатор "Класифікація організаційно-правових форм господарювання ДК 002:2004: Наказ Державного комітету з питань технічного регулювання та споживчої політики від 28.05.2004 р. № 97. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0097609-04#Text> (дата звернення: 20.07.2020).

14. Субсидіарна відповідальність за доведення до банкрутства у судовій практиці Верховного Суду. *Огляд правових висновків Верховного Суду*. 2019. 28 с.

15. Бабецька І. Поняття публічного інтересу у цивільному праві України. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: Юридичні науки. 2017. С. 366-372.

16. Белей Є. Деякі питання публічного правонаступництва органів державної влади. *Право і суспільство*. 2017. № 1(2). С. 119-123.

17. Беяневич О. А. Відповідальність органів місцевого самоврядування за зобов'язаннями некомерційних комунальних підприємств. *Приватне право і підприємництво*. 2019. Вип.19. С. 9-14.

18. Блащук Т.В. Особливості участі юридичних осіб публічного права у цивільних правовідносинах. *Приватне право і підприємництво*. 2009. Вип. 8. С. 51-56.

19. Блащук, Т. В. Організаційно-правові форми юридичних осіб в сучасному цивільному праві. *Підприємництво, господарство і право* 2005. № 8. С. 3-6.

20. Борисова В.І. Публічні утворення як учасники цивільних відносин. *Державне будівництво та місцеве самоврядування*. Серія «Право». 2005. Вип. 10. С. 88-96.

21. Борисова В.І. Теорії сутності юридичної особи: історія і сучасність. *Вісник Академії правових наук України*. 2001. № 4 (27). С. 117–130.
22. Волкова Л.О. Правовий статус юридичних осіб публічного права: складники та їх змістовне наповнення. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2016. Вип. 5. С. 53–57.
23. Волкова Л.О. Цивільно-правовий статус державних акціонерних компаній: дис. ... канд. юрид. наук:12.00.03. Київ, 2019. 205с.
24. Волкова Л.О. Юридичні особи публічного права: історія та сучасність. *Право і суспільство*. 2016. № 2. Ч. 3. С. 32–38.
25. Воронюк О.В. Критерії класифікації юридичних осіб. *Університетські наукові записки*. 2008.- № 3. С. 129-135.
26. Гаврилук В. Підстави універсального правонаступництва юридичних осіб за законодавством України. *Юридична Україна*. 2013. № 5. С. 59-64.
27. Галенко С.М. Управління комунальними підприємствами: проблеми та шляхи їх вирішення. *Економіка та держава*. 2011. № 7. С. 96-97.
28. Гнат Н. Місце юридичних осіб публічного права в суб'єктному стані цивільних правовідносин. *Актуальні проблеми правознавства*. 2017. Вип. 4 (12). С.191-196.
29. Гончарова, К.А. Організаційно правові форми місцевого самоврядування: постановка питання. *Знання європейського права*, 2020 №3. С.34-42.
30. Грибанов В.П. Юридические лица. Москва: Изд-во МГУ, 1961. 114 с.
31. Грудницька С.М. Проблема віднесення державних підприємств та їх об'єднань до юридичних осіб приватного чи публічного права. *Форум права*. 2017. №2. С. 41-51.
32. Грущинський І. М., Кравчук В. М., Пограничний Є. П. Державна реєстрація суб'єктів підприємницької діяльності: наук.-практ. посіб. Львів, 2000. 268 с.
33. Дорошенко Л. Стан та перспективи розвитку законодавства про ліквідацію юридичної особи. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 3. - С. 64-68.

34. Дронів Б.М. Взаємовплив приватного і публічного права: сучасна континентально-європейська теорія і практика. Дис. ... канд. юрид.наук: 12.00.01. Харків. 2012. с. 192.
35. Жигалкін І.П. Установи як юридичні особи. монографія. Харків: Право. 2010. С.168.
36. Зубар В. М. Участь юридичних осіб публічного права у цивільних правовідносинах. *Молодий вчений*. 2016. № 11. С. 304-307.
37. Іванишина Г.С. Особливості діяльності казенних підприємств пробірного нагляду в Україні. *Наукові праці НДФІ*. 2017. Вип. 3. С. 132-138.
38. Іванов С.О. Сутність правосуб'єктності юридичних осіб публічного права у цивільних відносинах: досвід зарубіжних країн. *Університетські наукові записки*. 2010. № 4. С. 41-46.
39. Ільницька Н.Ф. Проблеми класифікації юридичних осіб за законодавством України. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. №9. С. 5-10.
40. Кагановська Т. Є. Організаційно-правові форми адміністративної правосуб'єктності юридичних осіб публічного права. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*. Серія: Право. 2015. вип. 20. С. 7-12.
41. Каленчук А.М. Особливості цивільно-правової відповідальності за шкоду, завдану органами державної влади у сфері нормотворчої діяльності. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Сер.: *Юриспруденція*. 2015. Т. 2. № 14. С. 50-52.
42. Коверзнев М., Коверзнева Г. Правовий аспект реорганізації юридичних осіб. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 6. С. 29-31.
43. Козлова Н.В. Понятие и сущность юридического лица. *Очерк истории и теории: Учебное пособие* / Н.В. Козлова. 2003. 318 с.
44. Костюк В.Л. Проблеми визначення правосуб'єктності у загальній теорії права. *Держава і право*. 2009. Вип. 44. С. 14-19.
45. Котковский Л.Э. Юридическая ответственность субъектов публичного

права: автореферат дис. ...12.00.01. Калининград. 2018. 25 с.

46. Кочин В. Правова сутність юридичної особи. *Юридична Україна*. 2013. № 5. С. 43-48.

47. Кравчук О. Майновий аспект правового статусу юридичних осіб за новим Цивільним кодексом України. *Право України*. 2003. №12. С. 86–88.

48. Кузнецова Н.С. Поняття й класифікація юридичних осіб в цивільному праві України: теорія і практика. *Сучасні проблеми приватного права. Збірник наукових праць присвячених 80-ій річниці з дня народження Я. М. Шевченко. Кам'янець-Подільський*. 2014. С. 159-176.

49. Кузнецова Н.С., Довгерт А. С. Институт юридического лица в Гражданском кодексе Украины. *Альманах цивилистики: сборник статей*. 2012. Вып. 5. С. 169-208.

50. Кузнецова, Н.С., Довгерт А.С. Сучасне цивільне законодавство України: здобутки, проблеми, перспективи *Вісник Південного регіонального центру Національної академії правових наук України*, 2014. № 1. С. 51-67.

51. Кучеренко І.М. Організаційно-правові форми юридичних осіб приватного права: монографія. Київ: Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2004. 291с.

52. Левандовські К.М. Поняття субсидіарної відповідальності та її правова природа. *Вісник Одеського національного університету*. 2009. Вип. 1 «Правознавство». Т. 14. С. 36–41.

53. Майданик Р. Юридичні особи публічного права в країнах континентального права. *Юридична Україна*. 2010. № 2. С. 56–61.

54. Маркевич І.Б. Поняття та ознаки комунальних юридичних осіб публічного права. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право*. 2015. Вип. 35(1.1). С. 160-165.

55. Мацелик Т.О. Юридичні особи публічного права: особливості функціонування в адміністративно-правовій сфері. *Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки*. 2013. № 1(2). С. 167-172.

56. Машковська Л. Казенне підприємство: поняття, ознаки й правова

природа. *Юридична Україна*. 2014. № 2. С. 57-63.

57. Мічурін Є.О. Юридичні особи публічного права. *Цивільне право в Україні: курс лекцій у 6 т.* 2004. Т.1. С.342-352.

58. Мішина Н.В. Гарантії місцевого самоврядування в Україні. *Вісник Південного регіонального центру Національної академії правових наук України* 2017. № 10. С. 81-86.

59. Олькіна О.В. Юридичні особи публічного права постановка проблеми визначення критеріїв розмежування юридичних осіб публічного та приватного права. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2014. №4. С.91-93.

60. Парасюк В.М., Парасюк М.В. Особливості правосуб'єктності юридичної особи. *Visegrad Journal of Human Rights*, 2018. №2. С.139-145.

61. Первомайський О.О. Деякі питання цивільно-правової відповідальності територіальних публічно-правових утворень. *Приватне право і підприємництво*. 2009. Вип. 8. С. 49–51.

62. Первомайський О.О. Поняття юридичної особи публічного права: окремі недоліки норм чинного законодавства. *Приватне право і підприємництво*. 2019. Вип. 19. С. 49-55.

63. Петришина Н.В. Державні підприємства України: проблеми функціонування та шляхи їх вирішення. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 18 : Економіка і право*. 2015. Вип. 30. С. 73-79.

64. Печений О.П. До питання про місце юридичних осіб публічного права в системі юридичних осіб. *Державне будівництво та місцеве самоврядування*. 2015. Вип. 30. С. 62-69.

65. Посикалюк О.О. До питання про поняття юридичної особи публічного права. *Університетські наукові записки*. 2015. № 1. С. 46-59.

66. Правові засади створення, діяльності та припинення юридичних осіб в Україні: навчальний посібник / Юркевич Ю. М., Андрусів У. Б., Верба-Сидор О. Б., Вовк М. З., Заяць О. С. та ін.; за ред. д-ра юрид. наук, доц. Ю. М. Юркевича. Львівський державний університет внутрішніх справ. Львів. 2019. С.411.

67. Примак В.Д. До питань про сенс і критерії розмежування юридичних осіб

публічного та приватного права. *Юридична Україна*. 2004. № 2. С. 43–49.

68. Примак В.Д. Цивільно-правова відповідальність юридичних осіб : монографія. *Юрінком Інтер*. Київ. 2007. 432 с.

69. Пустова Ю. М. Юридичні особи публічного права *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2010. № 1. С. 249-256.

70. Римарчук Р. М. Аналіз основних положень про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців. *Вісник Львівського торговельно-економічного університету. Юридичні науки*. 2017. Вип. 5. С. 95-101.

71. Розгон І.В. Припинення юридичних осіб: український та зарубіжний досвід. *Економіка. Фінанси. Право*. 2014. № 8. С. 19-23.

72. Романова В.В. Юридическая ответственность государства. *Юридическая наука и правоохранительная практика*. 2016. № 3 (37). С. 23-30.

73. Ромовська З. Українське цивільне право: Загальна частина. Академічний курс. Підручник. Київ: Атіка, 2005. 560 с.

74. Сабодаш Р.Б. Проблеми відповідальності юридичних осіб публічного права за невиконання грошових зобов'язань. *Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України*. 2013. Вип. 32. С. 124-134.

75. Селіванов А. Публічна влада і громадянин в умовах застосування судової адміністративної юрисдикції (проблеми теорії і практики). *Право України*. 2006. № 9. С. 32.

76. Скакун О.Ф. Теория государства и права: ученик. Харьков: Консум; Ун-т внутр. дел, 2000. 704 с.

77. Слободська І. А. Особливості створення та діяльності юридичних осіб за чинним законодавством України. *Юридичний вісник. Повітряне і космічне право*. 2019. № 1. С. 147-153.

78. Солей Е.А. Публичные юридические лица (по материалам Республики Беларусь). *Університетські наукові записки*. 2012. №1. С. 340-348.

79. Спасибо-Фатєєва І. Деякі проблеми пов'язані з участю держави Україна в цивільно-правових відносинах. *Вісник Академії правових наук України*. 2006. № 4. С. 96-107.

80. Стрільчук В., Іванюк Н.. Удосконалення законодавства у сфері припинення діяльності суб'єкта господарювання, яке не пов'язане з його банкрутством *Підприємництво, господарство і право*. 2016 . № 5. С. 31-36.

81. Суворов С.Н. Об юридических лицах по римскому праву. Москва: Статут, 2000. 299 с.

82. Тенюх З.І. Порівняльна характеристика організаційно-правових аспектів діяльності державних комерційних та казенних підприємств. *Вісник Львівського університету-Серія економічна*. 2012. Випуск 47. С. 418-426.

83. Труш І.В. Основні етапи припинення комунального підприємства шляхом ліквідації в добровільному порядку. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2012. № 10. С. 68-76.

84. Федюк Л. В. Поняття найменування юридичної особи. *Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України*. 2012. Вип. 29. С. 161-169.

85. Хабриева Т. Я. Современные подходы к классификации юридических лиц. *Журнал российского права*. 2014. № 10. С. 5-16.

86. Чапля О. В. Організаційно-правова форма місцевого самоврядування. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2016. Вип. 1. С. 82-85.

87. Чиркин В.Е. Заметки к дискуссии о юридическом лице публичного права. *Государство и право*. 2010. №7. С. 23-30.

88. Шишка Р.Б. Феномен юридичної особи публічного права за законодавством України. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2011. № 2. С. 278-284.

89. Юркевич Ю. До розмежування статусу юридичних осіб (їх об'єднань) публічного та приватного права. *Підприємництво, господарство і право*. 2016. №1. С. 46-50.

90. Ястребов О.А. Юридическое лицо публичного права: сравнительно-правовое исследование: автореферат ... д.ю.н.: 12.00.14. Москва, 2010. 49 с.